

శ్రీయోహిణానమధ్యాసాత్ క్షానాధ్యానందిశిష్యతే।

ధ్యానాత్కర్మ ఫలత్యాగ స్త్యాగాచ్ఛాంతిరనంతరమ్. 13

అధ్యాసాత్-అధ్యాసయోగమునకంటె; క్షానం - క్షానము;
శ్రీయోహి-శ్రేష్ఠమైనదిగదా; క్షానాత్ - క్షానమునకంటె;
ధ్యానం-ధ్యానము; విశిష్యతే-శ్రేష్ఠమవుచున్నది; ధ్యానాత్-
ధ్యానముకంటె, కర్మ-ఫలత్యాగః - కర్మఫలపరిత్యాగము
ను, త్యాగాత్-త్యాగమునకంటె, అనంతరం-అపిమ్మట; తాం
తి.-కమమును (శ్రేష్ఠమగునది), స్వాత్-అవును.

అధ్యాసయోగమునకన్న క్షానము శ్రేష్ఠము. క్షానముకన్న
ధ్యానము శ్రేష్ఠము. ధ్యానముకన్న కర్మఫలత్యాగము శ్రేష్ఠ
ము. అలాటి కర్మఫలత్యాగమువల్ల మోక్షము సాక్షాత్తుచు
చున్నది.

అద్యేష్టాసర్వభూతానాం మైత్రీకరుణావచః।

నిర్మమానిరహంకార స్సమదుఃఖసుఖఃకుమీ. 13

సంతప్తస్సతతంయోగీ యతాత్మాదృఢనిశ్చయః।

మయాశ్చిత్తమనోబుద్ధి ర్హృదయశ్చక్తస్సమేపియః. 14

సర్వభూతానాం-సమస్తప్రాణులకు; అద్యేష్టా-ద్యేషిగాని
వాడును; మైత్రీ-మిత్రుడును; కరుణ-దయగలవాడును; ని
శ్చయః-నిశ్చయకారరహితుండును, నిరహంకారః-అహంకారర

హితుండును; నమదుఃఖము - నుఖదుఃఖములయందు పనులు
 ద్విగలవాడును; తుదా - పీర్ష్యుగలవాడును. నరితం - ఎల్ల
 వృక్షును; సంతుష్టః - సంతోషమును బొందినవాడును; యో
 గీ- ధ్యానపరుడును; యతాత్మా- నియమింపబడిన మనో
 వృత్తిగలవాడును; నృధనిశ్చయః - సంశయ రహితుండును;
 మయి-నాయందు; లర్పితమనోబుద్ధిః- ఉంచబడిన మనస్సును
 బుద్ధియు గలవాడును; మద్భక్తః - నాకు భక్తుడును; ఇట్టిగు
 ణములతోఁగూడినవాడు; యః-ఎవ్వఁడో; సః- వాడు; మే-
 నాకు; క్రియః-ఇష్టుడు.

ఎల్లభూతములయందు వైరములేనివాడు ఎల్లప్రాణులకు
 మిత్రుడు దయగలవాడు మమకార లహంకారములులేనివా
 డు నుఖదుఃఖములను సమానముగా జూచువాడు పీర్ష్యుగల
 వాడు నిత్యసంతోషి ధ్యానపరుడు అచంచల మనోవృత్తిగ
 లవాడు సంధేహము లేనివాడు నాయందు మనో బుద్ధిలకు
 పుంచిన నాభక్తుడు ఎవడో వాడు నాకున్నేహితుడు.

యస్మాన్నో ద్విజతే లోకో లోకాన్నో ద్విజతేచయః॥

హహామహాభయోద్వేగర్మకోయస్సచమేత్రియః ॥ 15

యస్మాత్ - ఎవనివలన; లోకః-జనము; నోద్విజతే-భయ
 పడదో; యః-ఎవ్వడు; లోకాత్ - జనమువలన; నోద్విజతే-

భయపడడో; యః-ఎవ్వడు; హాహా-హహాభయోద్వేగైః, హాహా-ప్రీతిచేతను; అమహా-అవహిష్టుత్వముచేతను; భయ-భయముచేతను; ఉద్వేగైః-ఉద్విగ్నత్వముచేతను; ముక్తః-విడువబడినవాడో; నచ-నాకును; మే-నాకు; ప్రియః-ఇష్టుడు.

ఎవనివలన ఎల్లజనులకును ఎల్లజనులవలన ఎవనికిని భయములేకపోయి సంతోషముఁకును భయమునకును ఆసూయకును అలీతుడై యుండునో అట్టివాడు నాకు మిగుల యిష్టమైనవాడు.

అనపేక్షా గృచిరక్షాత్ ఉదాసీనో గతవ్యధః।

సర్వారంభపరిత్యాగీ యోమచ్ఛక్తస్సమేప్రియః. 16

అనపేక్షః-అపేక్షారహితుడును; శుచిః-పవిత్రుడును; దక్షః-సమభుజుడును; ఉదాసీనః-క్షపాతరహితుడును; గతవ్యధః-నిర్భయుండును; సర్వారంభపరిత్యాగీ-సర్వసంకల్పరహితుడును; సమచ్ఛక్త-నాకు భక్తుడును. యః-యెవ్వడో; నః-నాకు; మే-నాకు; ప్రియః-ఇష్టుఁడు.

ఎవడైతే యిచ్చలు సోక పవిత్రుడై శక్తిగలిగి పక్షపాతములేక భయములేనివాడై కష్టఫలములు గోరక నాకుభక్తుడుగానుండునో అట్టివాడు నాకు మిక్కిలి యిష్టము.

యోనహృద్యతి వజ్రేష్టి నశోచతి నశాంతుతి।

శుభాశుభపరిత్యాగీ భక్తినిఁ యస్మ మేప్రియః. 17

యః-ఎవ్వడు; సహృద్యత-నంతోపించడో; సద్వేషి-ద్వేషించడో; సఖోచిత-దుఃఖించడో; సకాక్షంతి-అపేక్షించడో; శుభాశుభపరిత్యాగీ - శుభాశుభములనుబరిత్యజించినవాడును; భక్తిమాన్ - భక్తిగలిగినవాడును; యః-ఎవ్వడో; స-వాడు; మే-నాకు; ప్రియః-ప్రేమడు.

ఎవడైతే నంతోపమునకును ద్వేషమునకును దుఃఖమునకును ఆశకును శుభాశుభములకును అతీతుడై నాయందుభక్తిచేయుచున్నాడో అట్టివాడు నాకు మిగుల ప్రియుడు.

సమశ్చక్షోచ మిత్రేచ తథానానావమానయోః |

శీతోష్ణ సుఖదుఃఖేషు సమస్సంగ వివర్జితః. 18

తుల్యనిండా మృతచ్ఛానీ సంతుష్టోయేన కేవలీ |

అనికేతః స్థిమతి భక్తిరూప మే ప్రియోనరః. 19

శత్రోచ-శత్రువునందును; మిత్రేచ - స్నేహితునియందును; తథా-అలాగువనే; మానావమానయో - మానాసమాసములయందును; సమః-సమానుడైనవాడును; శీతోష్ణ సుఖదుఃఖేషు-శీతోష్ణసుఖదుఃఖములయందును; సమ - సముడైనవాడును; సంగవివర్జితః- సంగ రహితుడును; తుల్యనిండా మృతీ-నిండా మృతులయందుసమానుడును; మానీ-వాత్సల్యము

మము గలవారును; యేనకేనచిత్ - యెంతమాత్రముచేతనై
నను; సంతకుప్తి:- శ్చిప్తిబొందువాడును; అనికేత:- నివారణర
హితుడును; స్థిరమతి:- నిశ్చయబుద్ధిగలవాడును; భక్తిమాణ-
నాయందు భక్తిగలవాడును; యోనర:- ఏపురుషుడో; న:-వా
డు; మే-నాకు; ప్రియ:-ఇష్టుడు.

ఎవడైతే పగి నారాయందును స్నేహితులయందును మా
నావమానములయందును శీతోష్ణములయందును సుఖదుఃఖ
ములయందును సమానుడై సంగరహితుడై మానమును జెం
దినవాడై లాభమగునంతవరకు సంతకుప్తుడై నిచానరహి
తుడై చలించనిబుద్ధిగలవాడై నాయందు భక్తిచేయుచున్నా
డో వాడు నాకు మిగుల ప్రియుడు.

యేతుధర్మ్యామృతమిదం యథోక్తం పర్యుపాసతే।

శ్రద్ధధానామృతమా భక్తాస్తే తిసమేప్రియాః. 20

యేతు-ఎవరయి , మత్పరమాస్సంత:- నేనే పరమగతి
గలవారలయి; యిగం-ఈ; ధర్మ్యామృతం, ధర్మ్య-మోక్ష
ప్రదమైన; అమృతం-అమృతమును; శ్రద్ధధానా:-విశ్వసించి
నవారలయి; యథోక్తం- నాచేతెప్పబడిన శ్రమమునతిక్రమిం
చక; పర్యుపాసతే- సేవింపుచున్నారో; తేభక్తా:-అభక్తులు;
మే-నాకు; అతీవ-మిక్కిలి; ప్రియా:-స్నేహితులు.

ఎవరైతే నేనే పరమగతియని నమ్మి మోక్షప్రదమైన ఈ
అమృతవాక్యములను నమ్మి నేనుజెప్పినవిధమున శ్రద్ధతో నడచుకొనుచున్నారో అట్టి నాథత్తులు అందరికన్న నాకు మిగుల
లభ్యులు.

ఇతి శ్రీభగవద్గీతా సూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాముఖం
యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే భక్తి
యోగో నామ ద్వాదశోధ్యాయః.

ఉపనిషద్ రూపములును, బహ్మవిద్యయును, యోగ
శాస్త్రమును, శ్రీ కృష్ణార్జునుల సంవాదరూపమైన
శ్రీ భగవద్గీతలయందు భక్తి యోగమనడి
ద్వాదశోధ్యాయము ముగిసినది.

—శం—

శ్రీ భగవద్గీత.

క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞ విభాగ యోగోనామ
త్రయోదశోధ్యాయః.

అర్జున ఉవాచ.

ప్రకృతింపురుషంవైవ క్షేత్రంక్షేత్రజ్ఞమేవచ |
ఏతద్వేదితుమిచ్ఛామి త్థానంక్షేయంచకేశవ.

హే శశవ- ఓ శ్రీ కృష్ణస్వామీ; ప్రకృతిం-ప్రకృతిని; పు
రుషం-పురుషుని; క్షేత్రం-క్షేత్రమును; క్షేత్రజ్ఞం-క్షేత్రజ్ఞ
ని; జ్ఞానం-జ్ఞానమును; జ్ఞేయంచ- జ్ఞేయమును; ఏతత్- ఈ స
మస్తమును; వేదితం- తెలియుట కొఱకు; ఇచ్ఛామి- కోరు
చున్నాను.

ఓ మాధవ, ప్రకృతియనగా నేది, పురుషుడనగా నెవ్వఁడు,
క్షేత్రమనగా ఎట్టిది, క్షేత్రజ్ఞుడనగా ఎవ్వఁడు, జ్ఞానమనగా ఏ
మి, జ్ఞేయమనగా ఏమి, ఇవిఎల్ల చక్కగా తెలియ నిచ్చయిం
చియున్నాను.

శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ.

ఇదంశరీరంకాంతేయ క్షేత్రమిత్యభిధీయతే |

ఏతద్ద్వ్యేవే త్తితంప్రాహుః క్షేత్రజ్ఞఃకైతద్యోః . 2

హే కాంతేయ- ఓ అర్జునుడా; ఇదంశరీరం- ఈ దేహము;
క్షేత్రమితి-క్షేత్రమని; అభిధీయతే- చెప్పబడుచున్నది; యః-
ఎవ్వఁడు; ఏతత్-ఈశరీరమును; వేత్తి-తెలియుచున్నాడో; త
ద్విదః- తత్ క్షేత్రవేత్తలు; తం- ఆ తెలిసినవానిని; క్షేత్రజ్ఞ
ఇతి- క్షేత్రజ్ఞుడని; ప్రాహుః-చెప్పుదురు.

ఓ అర్జునా, దేహము క్షేత్రమనియు, దేహమును తెలిసి
కొన్నవాడు క్షేత్రజ్ఞుడనియు, పెద్దలు చెప్పెదరు.

శ్రీరత్నంచాపిమాంబిది నర్యశ్రేష్ఠభారత.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ యోగేశ్వరాయ నమః

హీ భారతి- ఓ అర్జున; సర్వక్షేత్రము- సమస్తక్షేత్రము
లయందు; క్షేత్రజ్ఞంచాపి-క్షేత్రవేత్తగాను; మాం-నన్ను; వి
ద్ధి- తెలియుము; క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞయోః- క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞులయొ
క్క; జ్ఞానం-తెలియుట; యత్-ఏకో, తత్-ఏది. జ్ఞానం-జ్ఞా
నము; మమ-నాకు; మతం-సమ్యక్తము.

ఓ అజ్ఞాన, ఎల్లక్షేత్రములయందు శ్రేష్ఠజ్ఞాను నేనే. నాకెల్లినొక్కట ఈ శ్రేష్ఠమునున్న తదంతర్లమమున శ్రేష్ఠజ్ఞానిన్ని విభించి తెలియుట ఏదియో అదియే జ్ఞానమని వ్యవహరించుచున్నది.

నాగేశ్వరయ్య - పృథ్వీయ్యకాయ శ్రియత్ ।

నచయోయత్యభివత్య తత్ప్రవరాసీనమేశుః 4

హే భారత-ఓం అనుకారం; తత్ శ్రీత్రం-తత్ శ్రీత్రము; వృ-వదో; యాగ్యక్ష్-పిష్టిగో; యద్వికారి-యేవకారిము; లగో; యశిశ్చ-ఏతారణమునలన; యత్ - ఏతార్యమువుట్ట; నచ-తత్ శ్రీత్రము; యః-ఏవ్యవో; యత్ప్రభావశ్చ-యో
ప్రభావముగలదో; తత్-తస్యదూషమును; సహాసేన - సల
శేకముచేత; మే-నామ్యు-వచనముచూచ; కుణ-చినుము.

అక్షేత్రమేదియో, దాని స్వభావమెట్టిదో, దాని వికారములేవియో, ఏ కారణమువల్ల అది ఉత్పత్తైనదో, 'వాటినిన్ని తేలికనిగ్ని, దాని స్వభావమున్ను సంక్షేపముగా జెప్పదనుచునుము.

ఋషిభిర్భవబుధాగీతం ఛందోభిర్విపదైశ్చృథక్ |

బ్రహ్మసూత్రవదైశ్చైవ హేతుమద్భిర్విపశ్చితైః 5

తత్ - అత్సవ్యయావము; ఋషిభిః - వసిష్ఠాది ఋషులచేత; బుధా - బహుప్రకారములుగా; గీతం - చెప్పబడెను; విపదైః - నానావిధములయిన, ఛందోభిః - వేదములచేతనున్న; పృథక్ - ప్రత్యేకముగా; గీతం - చెప్పబడెను; హేతుమద్భిః - యుక్తిగుర్తములైన; విపశ్చితైః - నిస్సంశయముగా నిరూపించబడి

బ్రహ్మసూత్రవదైశ్చైవ - బ్రహ్మసూత్ర వాక్యములచేతనున్న, గీతం - చెప్పబడెను.

ఈ తేత్రతేత్రజ్ఞుల స్వరూపనిర్ణయములు మహర్షులవల్లను వేదములవల్లను పలువిధములుగా జెప్పబడి యున్నవి. ఇంతియ కాదు, సంశయమునకు అన్పదములేని బ్రహ్మసూత్రము వల్లనున్న ఎఱింగింపబడియున్నవి.

మహాభూతాన్యహంకారో బుద్ధిరవ్యక్తమేతచ్ఛ్రీ |

ఇంద్రియాదిదైకేకంచ పంచచేంద్రియగోచరాః. 6

ఘోషాఘోషాని-పృథివ్యాది భూతములున్న; అహంకారః-
అహంకారమున్న; బుద్ధిః-బుద్ధిన్నీ; అవ్యక్తమేవచ-మాయ
యున్న; దత్తైకంచ-జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియములు వచ్చి
(మనస్సున్నచేరి పదునొకండయిన); ఇంద్రియగోచరాః-ఇంద్రియ
ములున్న; పంచ-పదయిన; ఇంద్రియగోచరాః-శబ్దాదిభిష్ట
యములున్న; (ఇవి చతుర్వింశతి తత్త్వములు).

పంచభూతములయిన పృథ్వీ, అప్స, కేవలస్సు, వాయువు,
అకాశమున్న; అహంకారము, బుద్ధి, మాయయున్న; జ్ఞా
నేంద్రియములయిన శ్రోత్ర, త్వక్కు, చక్షు, షష్ఠా, ఘ్రాణ
ములున్న; కర్మేంద్రియములయిన వాక్కు, పాద, పాణి, హ
య, ఉపస్థతులున్న; మనస్సున్న; ఇంద్రియగోచరంబులగు
శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములయిన పంచతన్మాత్రలు
న్న అంశుచేరి యిరువదినాలుగు తత్త్వములాయెను.

ఇచ్ఛా ద్వేషస్సుఖం దుఃఖం సంఘాత శ్చేతనాదృతిః |

ఏతద్దేహత్రానమాసేన నవికారముదాహృతమ్. 7

ఇచ్ఛా-కోరికయున్న; ద్వేషః-ద్వేషమున్న; సుఖం-సు
ఖమున్న; దుఃఖం - దుఃఖమున్న; సంఘాతః - చేతనేంద్రి
యాదిసంహతిన్ని; చేతనా-మనోవృత్తిన్ని; దృతిః- ధైర్యము
లున్న; నవికారం-తత్త్వవికారములతోగూడిన. ఏతత్-ఇది;

క్షేత్రం-క్షేత్రమని; నమూనేన-సంగ్రహముచేతను; ఉచాప్య-
తం-చెప్పబడెను.

కోరిక, ద్వేషము, నుఖము, దుఃఖము, దేహేంద్రియాది
నమూనాము, మనోవృత్తి, ధైర్యము, అనే విచారములతోఁ
గూడిన ఇవి వది నాలుగు తత్వములు క్షేత్రమని సంగ్రహము
గాచెప్పబడెనని.

అమానిత్వమనంభిత్వ మహింసాత్పర్యార్థవత్.

అచార్యోపాసనంశౌచం స్థైర్యమాత్మవినిగ్రహః. 8

అమానిత్వం - తన్ను స్తోత్రము చేసికొనకయుండుటయు; అ
ంభిత్వం - సధర్మమును ప్రకాశము చేసుకొనకయుండుటయు;
అహింసా - హింసారాహిత్యమును; తౌంటి - తృప్తిచుటయు;
అశౌచం - కౌశల్యరాహిత్యమును; అచార్యోపాసనం - గురు
సేవయు; శౌచం - బాహ్యభ్యంతరశుచిత్వమును; స్థైర్యం - చ
లనము లేకయుండుటయు; అత్మవినిగ్రహః - మనోనిగ్రహమును.

తన్ను తాను పొగచుకొనకయుండుట తనధర్మము తాను
ప్రకాశము చేసికొనకయుండుట హింస చేయకయుండుట తృ
ప్తికృతిమము లేకపోవుట గురుసేవ బాహ్యభ్యంతరశుద్ధి అచం
చలము మనోనిగ్రహము వుట్టుట.

ఇంద్రియార్థేషువై రాగ్య మనహంకారవచః।
 జన్మమృత్యుజరావ్యాధి దుఃఖదోషానుదర్శనమ్, 9
 ఇంద్రియార్థేశామ-విషయములయందు; వై రాగ్యం- ఆశ
 లేకయుండుటయు; అనహంకారవచ-అహంకారములేకయుం
 డుటయు; జన్మమృత్యు జరావ్యాధి దుఃఖదోషాను దర్శనం-
 జన్మమరణ జరారోగదుఃఖములయందలిదోషముల నారోచిం
 చుటయు.

ఇంద్రియ విషయములయందు ఆశ లేకయుండుట, అహం
 కారము లేకయుండుట, జన్మము, మరణము, మునలితనము,
 రోగము, దుఃఖము వీటిలోని దోషములను యోచించి తెలు
 సుకొనుట.

అనక్తిరనభిప్ర్యంగః పుత్రచారగృహదిషు।
 నిత్యంచనమచిత్తత్వ ఇష్టానిష్టోపపత్తిషు. 10
 పుత్రచారగృహదిషు - పుత్రచారగృహదులయందు; అన
 క్తిః-అనక్తిలేకయుండుటయు; అనభిప్ర్యంగః - అనన్యాత్మభా
 వనాటకభాషన; అనక్తిః - పితేషము లేకయుండుటయు; ఇ
 ష్టానిష్టోపపత్తిషు-ఇష్టానిష్టప్రాప్తులయందు; నిత్యంచ-ఎల్లప్పు
 డున్న; నమచిత్తత్వం-సమబుద్ధిగలిగియుండుటయు.

విషయములయందానక్తిలేకయుండుట పుత్ర చారాగృహ

దులకు గలుగు సుఖదుఃఖములు కలుపదలగునని తనవి గాఢు
కావించుట ఇష్టానిష్టప్రాప్తులయందు ఎల్లవస్తుదు నను చిత్తత్వ
ముగలిగియుండుట.

మయిచానన్యయోగేన భక్తిరవ్యభిచారిణి

విదిక్తదేశసేవిత్వ మరతిర్జననంనది. 11

మయిచ-నాయం దే; అనన్యయోగేన-భీవాసుదేవేతర గ
తిలేదనది యోగముచేత; అవ్యభిచారిణి - వ్యభిచారమును
పొందనట్టి; భక్తి-భక్తిస్స; విదిక్తదేశసేవిత్వం-విజనస్థలవా
సయగుటయు; జననంనది - జననమూహమునందు; అరతిః- అ
నూరాగము లేకయుండుటయు.

ఇతర దేవతారాధనయందు మనస్సు చలించక నేనే గతి
యనినన్ని నాయుగదు రూఢమయిన భక్తిచేయుట విజనస్థల
వాసయగుట జననమూహమునందు ప్రీతిలేకయుండుట,

అధ్యాత్మజ్ఞాననిత్యత్వం తత్త్వజ్ఞానార్థదర్శనమ్.

ఏతత్ జ్ఞానమితిప్రోక్త మజ్ఞానంయతతోన్యథా. 12

అధ్యాత్మజ్ఞాననిత్యం- ఆత్మజ్ఞానమందు నిత్యభావమున్ను;
తత్త్వజ్ఞానార్థదర్శనం - మోక్షజ్ఞానమందు ప్రయోజనవృ
త్తిస్స; ఏతత్-ఈచెప్పబడినది; జ్ఞానమితి-జ్ఞానమని; ప్రోక్తం-
చెప్పబడెను; అతః-దీనికంటే; అన్యథా-ఇతరమైనది; యత్-

ఏదిగలదో; అజ్ఞానం-అజ్ఞానమని; ప్రోక్షం-చెప్పబడెను.

అర్హజ్ఞానమందు నిత్యభావము గలుగుట మోక్షప్రాప్తి యందే ప్రయోజనదృష్టియందుట ఇవి అన్నియు జ్ఞానమనిపె డ్దలు చెప్పుదురు. వీటికి యితరములన్నియు అజ్ఞానములని చెప్పుదును.

జ్ఞేయంయత్తత్ప్రవక్ష్యామి యద్భాత్య మృతమశ్నుతే!

అనాదిమర్తరంబ్రహ్మ ననత్తన్నానదుచ్యతే. 18

జ్ఞేయం-తెలియదగినది; యత్-ఏనో; తత్-దానిని; ప్రవ ఖ్యామి-చెప్పెదను; యత్-దేని; జ్ఞాత్యా-తెలిసి; అమృతం- మోక్షమును; అశ్నుతే-పొందగలదో; అనాదిమత్-అదిలేని దిన్ని; మర్త-ఉత్కృష్టమైనదిన్ని; తద్బ్రహ్మ-బ్రహ్మము; నత్- నత్తున్ను; అనత్-అనత్తున్ను; న-కాదు; ఇతి-ఇట్లు; ఉచ్యతే- చెప్పబడుచున్నది.

ఇకను తెలిసికొనదగిన విషయము ఏదియో దానినిచెప్పు చున్నాను. వానిని తెలిసినట్టాయెనేని మోక్షప్రాప్తియగును. దానినే బ్రహ్మమని చెప్పుచున్నారు. ఆ బ్రహ్మము మొదలు లేనిది మిక్కిలి శ్రేష్టమయినది, వేద హిత మగుటవలన న తైన ఘటాఘటముల కన్న అనతైన శక శృంగాదులకన్న విలక్షణమయినది.

సర్వతఃపాణిపాదం తత్సర్వతోక్షిశిరోముఖమ్ |

సర్వతఃశ్రుతిమల్లోకే సర్వమావృత్యతిష్ఠతి. 14

తత్ - అబ్రహ్మము; సర్వతః - అంతటనున్న; పాణిపాదం -
హస్తపాదములుగలిగినదై; సర్వతః - అంతటనున్న; అక్షిశి-
రోముఖం - నేత్రశిరోముఖములుగలిగినదై; సర్వతఃశ్రుతిమల్ -
అంతటశ్రోత్రములు గలిగినదై; సర్వం - సమస్తమునున్న; అ-
వృత్య - వ్యాపించి; లోకే - లోకముందు; తిష్ఠతి - ఉంచునది,

అ బ్రహ్మము యెల్లదికలయందు చేతులు, కాళ్ళు, కండ్లు,
శిరస్సులు, ముఖములు, నెవులు గలిగినదియై ఎల్ల వ్రోపంచ
మును వ్యాపించియుండునది.

సర్వేంద్రియగుణాభాసం సర్వేంద్రియవివర్జితమ్ |

అసక్తంసర్వభృచ్చైవ నిర్గుణంగుణభోక్తృచ 15

(అబ్రహ్మము), సర్వేంద్రియగుణాభాసం - సర్వేంద్రియవ్యా-
పారములచేత ప్రకాశింపుచున్న దానినెలె నుండినను; సర్వే-
ంద్రియవివర్జితం - సకలేంద్రియ రహితమైనదిన్ని; అసక్తం -
ఇందులనంటనిదై సను; సర్వభృచ్చైవ - సమస్తమును ధరించి
నట్టిదిన్ని; నిర్గుణం - గుణములేనిదై సను; గుణభోక్తృచ - గు-
ణములననుభవించునట్టిదిన్ని.

అ బ్రహ్మము యెల్ల ఇంద్రియవ్యాపారములచే ప్రకాశిం

మదానివలెనుండియు ఆ ఎల్ల ఇంద్రియ వ్యాపారములకు నంబంధములేనిది ఎల్ల ప్రపంచములు ధరించినదయిన్ని ఎందులకగులకయుండునది తిగుగాత్మకముగానిదయిన్ని సత్వరజస్తమోగుణములను అనుభవించునట్టిది.

బహిరంతశ్చభూతానా మచరించర మివచః |

సూక్ష్మత్వాత్తదవిజ్ఞేయం దూరస్థంచాంతికేచరిత్. 16

భూతానాం-ప్రాణులయొక్క; అంతశ్చ - లోపలనున్న; బహిశ్చ-వెలుపలనున్న; యత్-ఆబ్రహ్మము; అచరం - స్థావర రూపముగానున్న; చరంచ - జంగమరూపముగానున్న; సూక్ష్మత్వాత్-రూపము లెకయుండుటవలన; రిత్-ఆబ్రహ్మము; అవిజ్ఞేయం-తెలియనశక్యమైనదిగానున్న; దూరస్థం-పొంకన శక్యమైనదిగానున్న; అంతికేచ - సమీకమందున్నదని భావము.

ఆబ్రహ్మము ఎల్లచరాచరములయందు లోపల టైటవుండునది. మిగుల సూక్ష్మమైన రూపముగలిగినది గావున తెలిసికొన అశక్యమైనది, అజ్ఞానికి దూరముగాను జ్ఞానికి దావుగాను వున్నట్టిది.

అవిభక్తంచభూతేషు విభక్తమివచస్థితమ్ |

భూతభృత్యాచరిత్ జ్ఞేయం గ్రహిన్మప్రభవిన్మథ.

తత్ - అబ్రహ్మము; అవిభక్తంనత్ - అపరిచ్ఛిన్నమైనది; భూతేషు-నమస్తప్రణామయందు; విభక్తమివ-పరిచ్ఛిన్నమైనదానివలె; స్థిరం-ఉన్నది; భూతభిన్న-భూతముల భరించునట్టిదిన్ని; గోనీష్ఠ-గ్రహించునట్టిదిన్ని; ప్రభవిష్ట-ఉత్పత్తిచేయునట్టిదిన్ని; తత్ - అబ్రహ్మము; క్షేయం-తెలియదగినది.

అబ్రహ్మము అపరిచ్ఛిన్నమయి యిట్లు జీవకోట్లయందు పరిచ్ఛిన్నమైనదానివలె నుండునట్టిది, నమస్తభూతములనుమోగునట్టిది గ్రహించునట్టిది మరల సృష్టించునట్టిది అని యెఱుగుము.

జ్యోతిషామపితజ్జ్యోతి వ్రమనఃపరముచ్యతే।

జ్ఞానంక్షేయంజ్ఞానగమ్యం హృదినర్వస్యవిస్థితిమ్. 18

తత్ - అబ్రహ్మము; జ్యోతిషామపి - సూర్యాదితేజస్సులకున్న జ్యోతిప్రకాశమైనదిన్ని; తమనః - అజ్ఞానముకంటె; పరం-వ్యతిరేకమైనదిన్ని; జ్ఞానం-ప్రకాశమైనదిన్ని; క్షేయం- తెలియదగినదిన్ని; జ్ఞానగమ్యం - జ్ఞానగోచరమైనదిన్ని; నర్వస్య-నమస్తప్రణామయొక్క; హృది-హృదయమందు; విస్థితం- ఉన్నదిన్ని; (అని ఈరీతిగా), ఉచ్యతే - చెప్పబడుచున్నది.

అబ్రహ్మము జ్యోతిస్వచావులైన సూర్యాదులకు ప్రకాశకమైనదనియు అజ్ఞానమునకు వ్యతిరేకమయినదనియు తెలి

యదగినదియు జ్ఞానగోచరమయినదియు యెల్లప్రాణులమనస్సులందున్నదనియు పెద్దలుజెప్పుదురు.

ఇతి తే త్రింశతాక్షానం శ్లేయం చోక్తం పమానతః ।

మగ్ధ్యత్తవీరిద్విజ్ఞాయ మద్భావా యోపపద్యతే. 19

ఇతి-ఈప్రకారముగా; శ్లేయంచ-శ్లేత్రమును; తథా-అలాగుననే; జ్ఞానంచ-జ్ఞానమును; శ్లేయంచ-తెలియగగినదిన్ని; నమానతః-సంగ్రహముగా; ఉక్తం - చెప్పబడెను; మద్భక్తః-సాధక్తుడు; వీరి-ఈలర్థమును; ద్విజ్ఞాయ-తెలుసుకొని; మద్భావాయ-నాన్యభావముకొనుట; ఉపపద్యతే-అస్తుడగుచున్నాడు.

ఈవిధముగ శ్లేత్రమును జ్ఞానము శ్లేయమును సూక్ష్మముగా నీకుజెప్పితిని, ఈలర్థమును యెరిగిన మగ్ధ్యక్తుడునా ఘోసమైన మోక్షమునకు అహుడగుచున్నాడు.

ప్రకృతింపురుషంచైవ సిద్ధ్యనాదీఉభావవి ।

వికారాంశ్చగుణాంతైవ విద్ధిప్రకృతినంభవాత్. 20

ప్రకృతిం-శ్లేత్రమున్ను; పురుషంచ-శ్లేత్రజ్ఞునిన్ని; ఉభావవి-ఈరెంటినిన్ని; అనాదీ-నిత్యములుగాను; విద్ధి- తెలియుము; వికారాంశ్చ-బుద్ధ్యాదివికారరూపములను; గుణాంశ్చ-గుణములనున్ను; ప్రకృతినంభవానేన - ప్రకృతివలనబుట్టినవానిగానే; విద్ధి-తెలియుము.

ప్రకృతిపురుషులు ఇద్దరు అనాదులని తెలుసుకొమ్ము మనోబుద్ధులకుగలుగు వికారములున్న సర్వ రజస్తమోగుణములున్న మూలప్రకృతివల్లగలిగినవిగా తెలుసుకొమ్ము.

కార్యకారణకర్తృత్వే సేతుఃప్రకృతిగుచ్ఛతే |

పురుషస్సఖదుఃఖానాం భోక్తృత్వేహేతురుచ్ఛతే. 21

ప్రకృతిః-మాయ; కార్యకారణకర్తృత్వే - శరీరసుఖదుఃఖాదులను పుట్టించుటయందు; సేతుః-కారణమని; ఉచ్ఛతే-చెప్పబడుచున్నది; పురుషః-త్వే-త్రజ్జాదు; సుఖదుఃఖానాం- సుఖదుఃఖములయొక్క; భోక్తృత్వే-అదుభవించుటయందు; సేతుః-కారణమని; ఉచ్ఛతే-చెప్పబడుచున్నాడు.

ప్రకృతికి మాయయని కూడా నామముగలదు. అమాయ శరీరసుఖదుఃఖాదులను పుట్టించుటకు కారణమని తెలిసికొమ్ము. తే-త్రజ్జాదనదీవాదు సుఖ గుఃఖము లనుభవించుటలో కారణమని తెలిసికొమ్ము.

పురుషఃప్రకృతిస్థాహి భుక్తేప్రకృతిజాగుణాత్ |

కారణగుణానంగోన్య సన్న్యన్యనిజస్మయ. 22

పురుషః-పురుషుడు; ప్రకృతిస్థః-ప్రకృతియందున్నవాడు; ప్రకృతిజా-ప్రకృతివలనబుట్టిన; గుణాత్ - గుణములను; భుక్తే-అదుభవించుచున్నాడు; అన్య-ఈపురుషునికి; గుణానం

గః-సుఖదుఃఖాదిగుణానక్తి; వదనద్యోనిజన్మను- పుణ్యాపుణ్య రూపయోనులజన్మించుటయందు; కారణం-హేతువు; భవతి- అగుచున్నది.

క్షేత్రజ్ఞుడనుపురుషుడుక్షేత్రమనే ప్రకృతియందుండున్నవాడు ప్రకృతివల్లబుట్టిన గుణములను పురుషుడనుభవించుచున్నాడు. ఈ పురుషునికి సుఖదుఃఖ రూపములయిన గుణములయందు దానక్తియుండుటచేత పుణ్యాపుణ్య రూపములయిన యోనులయందు జన్మములకు కారణమగుచున్నది.

ఉపద్రష్టానుమంతాచ భర్తాభోక్తామహేశ్వరః।

పరమాత్మేణిచాప్యక్తో దేహేస్థిభిఃపురుషఃపరః. 23

ఉపద్రష్టా-కార్యకారణ వ్యాపారములయందు ఉపద్రష్టయైనట్టిన్ని; అనుమంతా-అనుమోదించునట్టిన్ని; భర్తా-భరించునట్టిన్ని; భోక్తా- అనుభవించునట్టిన్ని; మహేశ్వరః - నియామకుడైనట్టిన్ని; పరమాత్మేణి- పరమాత్మయని; ఉక్తః- చెప్పబడినట్టి; పురుషః-క్షేత్రజ్ఞుడు; అస్థిభిః- ఈదేహమందు; పరః-ఉత్కృష్టుడైనవాడు.

ఈ క్షేత్రమనేదేహమందు క్షేత్రజ్ఞుడనే పురుషుడు కార్యకారణవ్యాపారములయందు ఉపద్రష్టయై అనుమోదించువాడై భరించువాడై అనుభవించువాడై నియామకుడై ఉత్కృష్టుడై

వరమాత్మగానున్నవాడు.

యవనంవేత్తిపురుషం ప్రకృతించగుణైస్సహా |

సర్వసావర్తమానోపి సవభూయోభిజాయతే.

24

యః-ఎవ్వడు; యవనం-ఈ ప్రకారముగా; పురుషం-శ్రేష్ఠునిన్ని; గుణైస్సహ-వికారములతోకూడ; ప్రకృతించ-ప్రకృతినిన్ని; వేత్తి-యెరుంగుచున్నాడో; సః-వాడు; సర్వథా-సర్వప్రకారములచేత; సావర్తమానోపి-ఉన్నవాడైనా; భూయః-తిరిగిన్ని; నాభిజాయతే-ఫట్టడు,

ఎవరైతే శ్రేష్ఠుడగునపురుషునిన్ని శ్రేష్ఠును ప్రకృతినిన్ని పై చెప్పిన ప్రకారము తెలిసికొనెదరో అట్టివారు ఏ ధానముతోటి వర్తించిరావారికి పునర్జన్మములు లేవు.

ధ్యానేనాత్మనిపశ్యంతి కేచిదాత్మానమాత్మనా |

అన్యేసాంభ్యేనయోగేన కర్మయోగేనచాపరే.

25

కేచిత్-కొందరు; ధ్యానేన-ధ్యానముచేత; అత్మని-బుద్ధియందు; అత్మనా-గునస్సుచేత; భ్యేనం-పరమాత్మను; పశ్యంతి-చూచుచున్నారు; అన్యే-మరికొందరు; సాంభ్యేనయోగేన-జ్ఞానముచేతనున్న; అపరే-మరికొందరు; కర్మయోగేన; నిష్కామకర్మయోగముచేతనున్న; అత్మానం-పరమాత్మను; పశ్యంతి-చూచుచున్నారు.

కొందఱు భ్యాససిద్ధులై మనస్సుచే తమలో సంతర్కతనై
పరమాత్మను చూచుచున్నారు. కొందఱు జ్ఞాన యోగము
చేతను మఱికొందఱు నిష్కామహయిన కర్మ యోగముచేతను
పరమాత్మను చూచుచున్నారు.

అస్మ్యేత్వేవమజానంతః శ్రుత్వాస్యభ్యుదాపతే।

తేపిచాతితర్యగ్నాన మృత్యుంశ్రుతిపరాయణాః। 26

అస్మ్యేతు-మరికొందఱైతే; ఏవం- ఈ, పతారముగా; అజా
నంతః-పరమాత్మను యెరగనివారలై; అస్మ్యేభ్యః-ఇతరులై
న అచాభ్యుదాపతన; శ్రుత్వా విని; ఉదాపతే - ఉదాపనముచే
యచున్నారు; శ్రుతిపరాయణాః - నేదాంశక్రమణమైతన;
తేపి-వారలను, మృత్యుం-మృత్యువును, అతితరం గ్నాన-అతి
క్లిమించుచున్నారు.

మఱికొందఱు పరమాత్మను పై కప్పిన త్రోవలచే దెలి
యనివారై గుగుప్తువలన ఉపదేశమును గొని ఉదాపన చేయు
చున్నారు. వారను భక్తిశ్రద్ధలతో కీదాంకిము వినుచు
గనుక మాల జన్మములు లేని వారగుదురు.

యావత్సంజాయతేంచి త్సత్త్వంస్థావరజంగమమ్।

క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞసంయోగా త్తద్విద్ధిభరతర్షభ। 27

క్షే-భరతమౌళ - ఓయి అజాన; స్థావరం జంగమం-

స్థావరజంగమాత్మకమైన; కించిత్-స్వప్నమైన; సర్వం- వస్తు
శ్రుతమానత్ - తొంతమైన; పంచాయతే - పుట్టుచున్నదో;
తత్-అవస్తువు; క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞసంయోగాత్-ప్రకృతిపురుషనే
సంగమువలనకలిగినదని; విద్ధి-తెలియుము.

ఓ అర్జున! లోకమున చరాచరవస్తువులు ఎన్ని సార్లు పుట్టు
చున్నవో అంతమువరకు క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞులయినప్రకృతి పురుషు
లకు రజ్జునర్ప భ్రాంతివలె సంసర్గముగలిగి యున్నదని యెఱు
గుము,

సమంస్వేషుభూతేషు తిష్ఠంతంపరమేశ్వరమ్!

విసకృత్స్వివిసకృంతం యదవకృతిసపకృతి. ౩౩

యః-ఎవ్వడ; స-స్వేషు భూతేషు-చమ ప్రపాణులయందు;
సమం - సమముగా, తిష్ఠంతం- ఉన్నటువంటి; పరమేశ్వరం-
పరమేశ్వరుని; తేషు-ప్రపాణులు, విసకృత్స్సు - సశింపుచుండ
గానున్న; అవిసకృంతం-సశించకయున్నవానిగాను; పకృతి-
చూచుచున్నారో; సః-వారు; పకృతి-చూచుచున్నారు.

మాయా రూపకమై సశించగల ప్రపంచ స్వరూపముల
యందు చేరినదై సమముగానడ్చుకొను పరమేశ్వరుని కాత్వ
ముదని ఏ మనుష్యులు యెఱుగుచున్నారో అట్టివారే గెలిసి
సకారని చెప్పబడుదురు.

సమంవశ్యో హి సర్వతః సమవస్థితనిశ్చయః।

సహింస్త్యాత్మనా త్మానం తతో యోచివరాంగతిమ్. 39

హి-నీకాః సముపలన; సర్వత్ర-సమ స్తప్రాణులయందు; స
మం-సమముగా; సమవస్థితం-ఉన్నట్టి; ఈశ్వరం-పర మేశ్వరుని;
పశ్యత్-చూచుచున్నవాడు, ఆత్మనాత్మనచేత; ఆత్మానం-ప
రమాత్మను; సహిం-స్తి-హింస జేసినవాడుకాదో; తథః-అందు
వలన; పరాం-ఉత్కృష్టమైన; గతిం - మోక్షమును; యోచి-
పొందుచున్నాడు.

అట్టివాడు ఎల్ల ప్రాణులయందు అంతర్గతమయిన పరమా
త్మ ఒకటియే యని యెఱిగినవాగు గనుక తమలో సంతర్గత
మైన పరమాత్మను చింతిల్లచేయును, అందువల్ల వాడు ఉత్కృ
ష్టమయిన మోక్షమును జెందుచున్నాడు.

సకృత్తై వచకర్మాణి క్రియమాణాని సర్వకః।

యః కశ్యపి తథా త్మాన మకర్తారం వచశ్శతి. 40

యః-ఎవ్వడు; కర్మాణి - కర్మములను; సకృత్తై వ-
మూడుచేతనే; సర్వకః- సర్వప్రకారములుగా; క్రియమాణా
ని-చేయుటచుచున్నవానిగా; తథా - ఎవ్వఁడు; వచశ్శతి-చూ
చుచున్నాడో; తథా - అప్పుడు; మ-వాడు; ఆత్మానం-జేత్ర

100 అంభోటికా తాత్పర్యసహితము. [అ. 13.

జ్ఞాని; అకతాకారం - ఉపాధిరహితునిగా; పశ్యతి - చూచుచున్నాడు,

ఎల్ల కర్మలు ప్రకృతి సంబంధమైన గుణములచే తేయబడి పనిగా ఎవడు చూచుచున్నాడో వాడు తనలోనంతర్గతమైన సజ్జేతజ్ఞుని ఉపాధిరహితునిగా ఎరుగుచున్నాడు.

యదాభూతప్రథగ్భావ మేకస్థమనుపశ్యతి!

తతపవచఃసారం బ్రహ్మసంపద్యతేతదా 81

యదా-ఎప్పుడు; భూతప్రథగ్భావ - భూతభిన్నభావమును; ఏకస్థం - ఒకచో యందున్నదానినిగా; అనుపశ్యతి - చూచుచున్నాడో; యదా-ఎప్పుడు; తతపవచ- ఆయాత్మవలననే; సారం-ఉత్పత్తిని; అనుపశ్యతి - చూచుచున్నాడో; తదా-అప్పుడు; బ్రహ్మ-బ్రహ్మము; సంపద్యతే - అవుచున్నాడు.

ప్రథకోపాపములుగనుగడు ఎల్ల భూతములు ఆత్మయందు స్పష్టంగాను ఆ ఒక ఆత్మవలననే ఈఎల్ల ప్రపంచములు పుట్టినవిగాను ఏమి తెలుసుకొనుచున్నాడో అతడు పరబ్రహ్మస్వరూపుడగుచున్నాడు.

అనాదితత్త్వన్నిర్గుణత్వా త్సరమాత్మాయనుష్యయః!

తేరీరస్థాఃకాంతేయ సకరోతి నలిష్యతే.

హేకాంతేయ-ఓయి అకాశం; అనాదిత్వాత్ - మొదలు

లేకపోవుటవలనను; నిగుణత్వాత్ - గుణము లేకపోవుటవలనను; అవ్యయః-నాశరహితుడైన; అయంపరమాత్మా- ఈ పరమాత్మ; శరీరస్థాపి-శరీరమందున్నప్పటికిని; నశరూఢి-(కర్మమను) చేయుడు; సలిప్యతే-కర్మఫలములయందును అంటడు.

ఓ అర్జున! పరమాత్మ అతిలేనివాడై నాశరహితుడై గుణరహితుడైనవాడు గాన అట్టి పరమాత్మ దేహాంతర్గతుడయ్యాను కర్మబుడేయివాడు కాదు. కర్మఫలములనుభవించు వాడును కాదు.

యథాసర్వగతంసౌత్స్యై చాకాశంనోపలిప్యతే |

స్వప్రావర్ణితోదేహో నిభాత్మానోపలిప్యతే ॥ 38

యథా - ఏప్రకారముగా; అకాశం-అకాశము; సర్వగతం-సర్వవ్యాపియైనప్పటికిని; సౌత్స్యైత్ - సూక్ష్మమవుటవలన; నోపలిప్యతే-నంటంబించదో; తథా-అప్రకారముగా; ■త్మా-క్షేత్రజ్ఞుడు; దేహీ-శరీరమందు; సర్వత్ర - అంతటను; అవస్థితః-ఉన్నవాడైనప్పటికిని; నోలిప్యతే-అంటడు.

అకాశము సూక్ష్మరూపమగుటవలన అంతట వ్యాపించినదయిన్ని వస్తువుల నేలాగంటదో అవిధముగ క్షేత్రజ్ఞుడైనపురుషుడు క్షేత్రములయిన దేహములయందున్నను కర్మలకునంటంబుటదీనవాడు కాదు.

యథాప్రకాశాయశ్యేకః కృత్స్నంతాః మమరవిః॥

క్షేత్రంక్షేత్రీకథాకృత్స్నం ప్రకాశయతిభారత.

హేతారతః- ఓయిఅభానా; యథా-ప్రకారము; ఏకః-
ఒకడైన; రవిః- సూర్యుడు; కృత్స్నం-సమస్తమైన; ఇమం-లో
కొ-యి-ఒకత్తును; ప్రకాశయతి - ప్రకాశించి జేయుచున్నా-
డు; తథా-అలాగననే; క్షేత్ర-క్షేత్రజ్ఞుడు; కృత్స్నం - సమ-
స్తమైన; క్షేత్రం-శరీరమును; ప్రకాశయతి - ప్రకాశింపజే-
యుచున్నాడు.

ఓ అర్జున! ఒకసూర్యుడు ఎల్ల ఒకత్తులను ఏ విధముగ ప్ర-
కాశింప జేయుచున్నాడో అవిధముగ క్షేత్రజ్ఞుడనే పురుషుడు
ఎల్లక్షేత్రములనే జేనాములను ప్రకాశింప జేయుచున్నాడు

క్షేత్రీక్షేత్రీజ్ఞయారేవ మంతరంజ్ఞానచక్షుషా॥

భూప్రకృతిమోక్షంచ కేవిదుర్యాంధితేపరమ్, ౪౮

ఏవం - ఈప్రకారము; క్షేత్రక్షేత్రయోః- ప్రకృతిపురుషు-
లయొక్క; అంతరం - నిలకడత్యమును; భూప్రకృతి మో-
క్షంచ-భూత; భూతములయొక్కయు; పృథ్వి-మాయయొక్క-
యు; క్షోక్షంచ- అభావగమనమును; జ్ఞానచక్షుషా-జ్ఞానదృ-
ష్టిచేత; యే-ఎవరు; విదుః-ఎఱుంగుచున్నారో; తే-వారలు; ప-
రం-పరబ్రహ్మమును; మంతి-పొందుచున్నారు

ఎవరైతే పై దిక్పరీగ కేత్ర కేత్రజల శబ్దమును
భాతముల వ్రేళ్ళిని వృత్త్యుపాయమును జ్ఞానదృష్టిచే ఎ
ఱుగుచున్నారో వారలు పరబ్రహ్మమును జెందుచున్నారు.

ఇతి శ్రీ భగవద్గీతా సూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం
యోగశాస్త్ర శ్రీ కృష్ణార్జునసంవాదే
కేత్రకేత్రజ్జివిభాగయోగోనామ
త్రయోదశోధ్యాయః.

ఇట్లు ఉపనిషద్ సూపములును, బ్రహ్మ విద్యయును,
యోగ శాస్త్రమును, శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదసూపం
దేవ కేత్రకేత్రజ్జివిభాగయోగమనది
త్రయోదశోధ్యాయము ముగిసినది.

—*—

శ్రీ భగవదీత.

గురత్రయ విభాగ యోగోనామ
చతుర్దశోధ్యాయః.

శ్రీ భగవా ఉవాచ.

వరంభాయాచోపద్యమి జ్ఞానానాంజ్ఞానము త్రయమే
యథాత్వాముసయస్సర్వ పరాంసిద్ధిమతోగతాః. 1

జ్ఞానాహార - జ్ఞానములలోన; ఉత్తమం-శ్రేష్ఠమయిన; పరం-ఉత్కృష్టమైన; జ్ఞానం-జ్ఞానమును; భూయః-మరల; ప్రవక్ష్యామి-చెప్పగలను; యత్-ఏజ్ఞానము; జ్ఞాత్వా-ఎఱిగి; సర్వే-మునయః- సమస్తములును; ఇతః-ఇంతకంటె; పరాం-ఉత్కృష్టమైన; సిద్ధిం-గతిని; గతాః-పోయిరి.

జ్ఞానమున మిక్కిలి ఉత్కృష్టమయిన జ్ఞానమును మరల నీకుగాను చెప్పితిన్నాను. అట్టి జ్ఞానము పుట్టియేగదా అనేకములు శ్రేష్ఠమయిన మోక్షమును పొందిరి.

ఇదంజ్ఞానముపాశ్రిత్య మమసాధర్మ్యమాగతాః।

సర్వేపి నోపజాయంతే ప్రళయేనవ్యథంతిచ.

॥

ఇదంజ్ఞానం-ఈజ్ఞానసాధనమును; ఉపాశ్రిత్య-పొంది, మమ-నాయొక్క; సాధర్మ్యం-స్వరూపమును; ఆగతాస్సంతః-పొందినవారలై; సర్వేపి-సృష్టికాలమందును; నోపజాయంతే-పుట్టదు; ప్రళయే-ప్రళయకాలమందు; నవ్యథంతిచ-వ్యధనుబొందరు.

ఈ జ్ఞానమునుజెంది నాలోనమానులు బ్రహ్మసృష్టి కాలములోకూడ వన్యములుబొందరు. బ్రహ్మప్రళయకాలములోనున్న దుఃఖమును జెందరు.

మనుయోనిర్మహద్భిప్రాతస్త్వి గర్భందధామ్యహమ్ |
సంభవ స్సర్వభూతానాం తతోభవతి భారత. 3

హే భారత- ఓయి అజ్ఞానుడా; మహత్ - అధికమైనది;
మమ-నాయొక్క; బ్రహ్మ-అపరవ్రకృతి; యోనిః-హారస్థి
కారణము, తస్మిన్-అవ్రకృతియందు; అహం-నేను; గర్భం-
గర్భమును; దధామి-ఉంచుచున్నను; తతః-దానివలన; సర్వభూ-
తానాం-సమస్తప్రాణులయొక్క; సంభవః - ఉత్పత్తి; భవ-
తి-అవుచున్నది.

ఓ అజ్ఞాన! పరిబ్రహ్మమైన నాకు వ్రకృతియనునది భూత
స్థితికారణముగానున్నది, అట్టి వ్రకృతియందు నా అంశము
లు వుంచినవెనుక ఎల్లభూతి పోషించుములు పుట్టుచున్నవి.

సర్వయోనిషు కాం య మూర్తయ స్సంభవంతియాః |

తస్మాద్భిహ్మ మహద్భ్యోని రహంబీజప్రదఃపితా. 4

హే కాంతేయ- ఓయి అజ్ఞానుడా; సర్వయోనిషు-సమ-
స్తయోనులయందను; యాము-తాము; - ఏదేహసంస్థానల-
కారణములు; సంభవంతి - పుట్టుచున్నవో; తాసాం- అదేహ-
ములకు; మహత్ - అధికమయిన; బ్రహ్మ-వ్రకృతి; యోనిః- త-
ల్లి; అహం - నేను; బీజప్రదః-గర్భాధానకతయైన; పితా-
తండ్రిని.

ఓ అజానా! ప్రపంచమునబట్టి ఎల్ల చరాచర వజ్రహామలకు ప్రకృతితల్లివంటిది. పరబ్రహ్మస్వరూపియైనను.

తత్త్వరచన ముగియితిగదా; ప్రకృతి సంభవా!

నిబద్ధంతి మహాబాహు- దేహీ-దేహి-సమశ్చయమ్, ఓ హే మహాబాహు- ఓయి అజానావా; ప్రకృతిసంభవా;- భగవద్దామవలన ఉత్పత్తిగలిగిన; సత్త్వ-సత్త్వమును; రజః-రజస్సును; తమియి-తమముననియెడి; గుణా-గుణములు; అవ్యయం - నాశరహితుడైన; దేహి-దేహి-తేజస్విని; దేహీ-దేహమును; నిబద్ధంతి-అరిగట్టుచున్నవానివలెనున్నవి; వ్యభావమువలన నాశ్రమ నాస్పదముగా కేనుకొని పొందుచున్నవిగనుక యరిగట్టుచున్నవని నెవ్వరెడను.

ఓ అజానా! ప్రకృతివల్లనే సత్త్వరచన ముగియితిగదా గుణములు భట్టివని, అగుణములు ప్రకృతినంబంధమైన దేహముందు చేరినదిగాను నశించనివాడుగా నుండెడివానిని బద్ధనికేయుచున్నది.

తత్త్వరచన నిర్మలత్వా త్ప్రకాశకమనామయమ్!

సుఖసంగేన బద్ధాతి జ్ఞానసంగేనచానఘ.

6

హే అనఘ- ఓయి పాపరహితుడైన అజానావా; తత్త్వరచన ముగియితిగదా; నిర్మలత్వాత్ - శుద్ధ

హృదయవలన; ప్రకాశకం - సృష్టికమణివలె ప్రకాశింపఁజేయునట్టి; అనామయం-తివద్రవరహితమైన; సత్త్వం- సత్త్వగుణము; సుఖసంగేన - సుఖసంగముచేతను; జ్ఞానసంగేన-అంతఃకరణధర్మముచేతను; బద్ధాతి-దేహీనిసరగట్టుచున్నది.

ఓ అజానా! ఆమూడుగుణములూ సత్త్వగుణముస్వచ్ఛమైనది నిర్మలముగ ప్రకాశించునది ఉపద్రవరహితమైనది. ఆ గుణము యే శ్రద్ధని సుఖముతో సుజ్ఞానముతో సుతత్పర్యచున్నది.

రజోరాగాత్మకంగిద్ధి తృప్తానంగ నమదృఢమ్!

రిన్ని. బద్ధాతి కాంతేయ కర్మసంగేన దేహీనమ్. 7

హే కాంతేయ- ఓయి అజానా; తృప్తానంగ నమదృఢం- తృప్తా-రానివస్తువును గోరుటవలనను; నంగ-ప్రాప్తమైనవిషయములయందు, మనఃప్రీతి గలిగియుండుట వలనను; క్షణమదృఢం-ఈరెంటివలనబుట్టిన; రజ-రజోగుణమును; రాగాత్మకం-ఆనురంజనస్వరూపమైన దానినిగా; విద్ధి- తెలియుము; తత్-ఆరజోగుణము; దేహీనం-దేహిని; కర్మసంగేన - కర్మాన చేత; నిబద్ధాతి-కట్టుచున్నది.

ఓ కాంతేయ! రజోగుణము గోరికల వ్యయవలన ప్రాప్తమైన విషయములయందు అభిరూపముపుట్టించుచున్నది. అదే దేహిని కర్మాన చేత బద్ధునిజేయుచున్నది.

తమ వైష్ణానజంబిద్ధి మోహనం సర్వదేహినామ్!

ప్రమాదాలన్య నిద్రాధి స్థులభూతి భారత. 8

హే భారత- ఓ అజాన; సర్వదేహినాం-వమ ప్రప్రాణుల
కును; మోహనం - మోహకరమైన; తమస్తు-తమోగుణము
పై శ్రే; అజ్ఞానజం-అజ్ఞానమువలనం బుట్టినదానినిగా; విద్ధి- తె
లియుము; తత్ - తదిమోగుణము; ప్రమాదాలన్య నిద్రాధి:-
ప్రమాదాలన్యనిద్రలచేత; నిబధ్నాతి-కట్టుచున్నది.

ఓ అజాన! తమోగుణము అజ్ఞానమువలన బుట్టినది. అ
ది ఎల్లప్రాణులను మోహింపజేయుచున్నది. ఆగుణము దేహి
ని అలన్యముతోను నిద్రతోను అజాగ్రతతోను బద్ధుని జేయు
చున్నది.

సర్వం సుఖే సంజయతి రజకర్మణిభారత!

జ్ఞానమాన్యత్యతుతమః ప్రమాదే సంజయత్యుత. 9

హే భారత- ఓ అజాన; సర్వం - సర్వగుణము,
సుఖే-సుఖమందు; సంజయతి - కూర్చుచున్నది; రజః- రజో
గుణము; కర్మణి - కర్మమందు; సంజయతి - కూర్చుచున్నది;
తమః-తమోగుణము; జ్ఞానం - జ్ఞానమును; ఆన్యత్య- కప్పి;
ప్రమాదే-మరచియుండుటయందు; సంజయతి - కూర్చుచున్న
ది; ఉత-ఆశ్చర్యము.

ఓ అజాన! సాత్వికము నుభయందు వశికాంప జేయునది. రజోగుణము కర్మయందు వశికాంప జేయునది. తమోగుణము జ్ఞానమును దాది స్రమాద కార్యములయందు వశికాంప జేయునది.

రజస్తమత్పాభిభూయ సత్త్వి భవతి భారత!

రజస్సత్త్వం తిమత్యైవ తమస్సత్త్వం రజస్తథా. 10

హే భారత-ఓ య అజాన; రజశ్చ- రజస్సును; తమశ్చ- తమస్సును; అభిభూయ-తిరస్కరించి, సత్త్వి-సత్త్వగుణము; భవతి-కలుగుచున్నది; రజః-రజస్సును; సత్త్వం - సత్త్వమును; అభిభూయః-తిరస్కరించి; తమశ్చ - తమోగుణము; భవతి-కలుగుచున్నది; తథా-అలాగుననే; తిమః - తిమస్సును; సత్త్వం-సత్త్వమును; అభిభూయ - తిరస్కరించి; రజః - రజోగుణము; భవతి-కలుగుచున్నది.

ఓ అజాన! సత్త్వగుణమైనది రజస్తమోగుణములను తిరస్కరించిన అది కదలనిదిగాయుండును. రజోగుణమైనది ఇతరమైనారెంటిని తిరస్కరించిన అది నిలుచును, తమోగుణము ఇతరమైనవారిని తిరస్కరించిన అది గట్టిగానిలుచును.

సర్వద్వారేషు దేహేస్త్రికా ప్రకాశ ఉపజాయతే।

జ్ఞానంయదా తదా విద్యా ద్వివృద్ధం సత్త్వమిత్యుత. 11

హే కాంతేయ-ఓయి అజాన; అస్మి - ఈభోగస్థానమై
న; జహీ-శరీరమందు; నర్వద్యా-రేషు - శ్రోతాదినకలద్యా
రములయందు; యదా-ఎప్పుడు; జ్ఞానం-జ్ఞానస్వరూపమైన; ప్ర
కాశః-తెలివి; ఉపజాయతే-పుట్టుచున్నదో; తదా-అప్పుడు,
మఖాదిదిహ్నుములవలన; సత్త్వం-సత్త్వగుణము; వివృద్ధమితి-
వృద్ధిబొందినదని; విద్యాత్ - తెలియఁలయును.

ఎపుడు ఈశరీరమందు శరీరద్వారములై నజ్ఞానంద్రియము
ల మూలముగా జ్ఞానస్వరూపమైన ■ త్కారాత్మ తెలివి పుట్టు
చున్నదో అపుడు సత్త్వగుణము హెచ్చైనదని యెఱుగుము.

లోభః ప్రకృతిరారంభః కర్మణామశమస్యహః।

రజస్యేతాని జాయంతే వివృద్ధే భరతమశభః। ■

హే భరతమశభ-ఓయి అజాన; రజసి-రజోగుణము;
వివృద్ధేనతి - వృద్ధిబొందుచుండగా; లోభః-పరద్రవ్యాధికాం
క్షయు; ప్రకృతీ-సామాన్యచేష్టయు; కర్మణాం - కర్మముల
యొక్క; అరంభః-అరంభమును; అశమః-శమముచేకపోవు
టయు; స్పృహ-ఇచ్ఛయు; ఏతాని - ఈవిహ్నములు; జాయంతి
తే-పుట్టుచున్నవి.

ఓ అజాన! ఎపుడైతే ఈశరీరమందు భనాశ్మయం సా
మాన్యచేష్టయు కర్మాన క్రియ ఇంద్రియనిగ్రహము చేకపోవు

టయు శారీరయు పుట్టుచున్నవో అపుడు రజోగుణము హేచ్చై
నదని యెరుగుము.

అప్రకాశో వ్రహ్మాదిశ్చ ప్రమాదో మోహమేవచ |

తమస్యేతాని జాయంతే విద్యుద్ధే కురువందన. 13

హే కురువందన-ఓల్లజాన; అప్రకాశః - వివేకములేక
పోవుటయు; మోహః-మోహమును; ఏతాని - ఈలక్షణము
లు; తమసి - తమోగుణము; విద్యుద్ధేనతి-వృద్ధిబొందుచుండ
గా; జాయంతే - పుట్టుచున్నవి.

ఓ అజ్ఞానా! ఎప్పుడైతే ఈ శరీరముందు అజ్ఞానము బిట్టు
దినము వ్యవధిలేకపోవుట మోహము ఇది పుట్టుచున్నదో అ
పుడు అప్పుడు తమోగుణము హేచ్చైనదని తెలియుము.

యదా సత్త్వే ప్రవృత్తతు ప్రళయంత్యాతిదేహభృత్ |

తద్దత్తమ విదాంలోకా నమలాప్రతిరద్యతే. 14

దేహభృత్ - శరీరి; సత్త్వే- సత్త్విగుణము; సంవృద్ధేన
తి-వృద్ధిబొందుచుండగా; యదా - ఎప్పుడు; ప్రళయం- మర
ణమును; యాతి-పొందుతున్నాడో; తదా-అప్పుడు; అమలాప్ర-
వృచ్ఛములైన; ఉత్తమవిదాం-బ్రహ్మవేత్తగుణముక్క; లో
కాలోకములు; ప్రతివద్యతే-పొందుతున్నాడు.

సాత్త్వికము హేచ్చైవదకలో మరణము కలిగినది అపు

కు స్వచ్ఛమైన బ్రహ్మాదిలోకములను జెందుచున్నాడు.

రజసిప్రళయం గత్వా కర్మనంగిషు జాయతే |

తథా ప్రళీన వ్రమసి యూథయోః షుజాయతే. 15

రజసి-రజోగుణము; ప్రవృద్ధేనతి - వృద్ధిబొందుచుండగా;
వర్జీయం-మరణమును; గత్వా-పొంది; కర్మనంగిషు - మమ
వ్యులయంగు; జాయతే-పుట్టుచున్నాడు; తథా-అలాగే; తమ
సి-శమోగుణము(ప్రవృద్ధేనతి-వృద్ధిబొందుచుండగా); ప్రళీన-
మృత్యువృద్ధి నపాడు; యూథయోః షు - శ్వసూక రాదియోనుల
యంగు; జాయ - పుట్టుచున్నాడు.

రజోగుణము హెచ్చైన ఫీటిలో బోవునప్రాప్తమాయనే
ని కర్మానంతిగల మత్యోలోకమందు పుట్టుచున్నాడు, శమో
గుణము హెచ్చైన ఫీటిలో మృత్యువు సంభవించినచో శ్వాస
వరాహాది నికృష్ట జన్మముల నెత్తుచున్నాడు.

కర్మణ స్ఫురతస్యాహు సాత్త్వికం నిర్మలం ఫలమ్ |

రజనిస్తు ఫలందుఃఖ మజ్ఞానం తమనః ఫలమ్. 16

శిష్టాః - పెద్దలు; సుకృతస్య-వత్సగుణమువలనబట్టిన; క
ర్మణః- కర్మమునకు; సాత్త్వికం - నల్ల ప్రధానమయిన; నిర్మ
లం - ప్రకాశవహులమైన; ఫలం - ఫలమును; అహుః-చెప్పు
దురు; రజనిస్తు- రజోగుణోర్మమునకు; ఫలం - ఫలమును;

దుఃఖం-దుఃఖకరమయినదానినిగా; ఆహుః-చెప్పుదురు; తే-
తమచే; తమచే-తామనకర్మమునకు; ఫలం-ఫలమును;
అజ్ఞానం-అజ్ఞానముగా; ఆహుః-చెప్పుదురు.

సాత్వికముచే జనించిన కర్మకు తేజముతో గూడిన జ్ఞాన
ము ఫలమనియు రజోగుణముచే బుట్టిన కర్మకు దోషప్రాప్తి
ఫలమనియు తమోగుణముచే జనించిన కర్మకు అజ్ఞానముఫల
మనియు గొప్పవారు చెప్పుచున్నారు.

సత్వాత్సంజాయతే జ్ఞానం రిజసోలోభయేవచ |

ప్రమాదమోహాదిమసో భవతోజ్ఞానమేవచ. 17

సత్వాత్-సత్విగుణమువలన; జ్ఞానం-జ్ఞానము; సంజాయ
తే-పుట్టుచున్నది. రిజసః-రజోగుణమువలన; లోభవీత్య-లోభ
మే; సంచాయతే-పుట్టుచున్నది; రిమసః-తమోగుణమువలన;
ప్రమాదమోహాది-ప్రమాదమోహములు; భవతః-పుట్టుచు
న్నవి; అజ్ఞానంచ-అజ్ఞానమును పుట్టుచున్నది.

సాత్వికమువలన జ్ఞానమును, రజోగుణముచే లోభమును
జనించుచున్నవి. తమోగుణముచే అజ్ఞానముకలగ
చున్నది.

ఉద్భవోగచ్ఛంతి సత్త్వస్థా మధ్యోగచ్ఛంతి రాజసాః |

బభృన్యగుఃత్వస్థిస్థా అధోగచ్ఛంతి తామసాః. 18

వత్ససా-సాత్వికులు; ఊర్ధ్వం - దేవాదిలోకములను; గ
చ్ఛంతి - బొందుచున్నారు; రాజసా-రజోగుణాత్పరిగలవా
రలు; మధ్యే - మనుష్యలోకములను; తిష్ఠంతి - ఉంచుచున్నా
రు; జఘన్యగుణాత్పరిఫా-నికృష్టగుణాత్పరియందున్న; తామ
సా-తమాగుణముగలవారలు; అధః - పశ్చాదియోనులయం
దు; గచ్ఛంతి - జన్మమునుబొందుచున్నారు.

సాత్వికులు దేవాది లోకములను జెందుచున్నారు. రజో
గుణము గలవారు మానుష లోకమందు మరుజాలుగా జన్మిం
చుచున్నారు. నికృష్టవ్యాపారమునందున్న తిమోగుణాదులు ప
శ్చాది జన్మములను సరకములను జెందుచున్నారు.

నాన్యంగుణేభ్యఃకర్తారం యదాశ్రప్తానుపశ్యతి|

గుణేభ్యఃకృపరంవేత్తి మద్భావంసోధిగచ్ఛతి. 19

యదా-యెప్పుడు; శ్రప్తా-తెలిసినవాడు-గుణేభ్యః - విష
యములకంటె; ఆన్యం - ఇతరమును; కర్తారం - కర్తగా
ను; నానుపశ్యతి-చూడజో (ఇదియుమంగాక); గుణేభ్యః-గు
ణములకంటె; పరం-వ్యతిరేక్తుడయిన; (గుణవ్యాపారసాక్షిభూ
తుని); వేత్తి-తెలియుచున్నాడో; అభ్యుదయః - నా-వాడు; మద్భా
వం-నాస్వరూపమును; అధిగచ్ఛతి - బొందుచున్నాడు.

ఎవడైతే గుణములే కర్తలనియు తాను సాక్షి కారణమని

య యోగః గురున్నాదో నాడు నాస్వరూపమును జెందుచు
న్నాడు.

గుణానేతానతిత్యక్తా దేహీదేహనముద్భవాః |

జన్మమృత్యుజరాదుఃఖై ర్విముక్తోమృతమశ్నుతే. 20

దేహీ-శరీరముగలవాడు; దేహనముద్భవాః - దేహము
వలనబుట్టిన; త్రీ-మూడయిన; ఏతాః గుణాః - ఈగుణములు
ను; అతీత్య-అతిక్రమించి; జన్మమృత్యుజరాదుఃఖైః - జన్మమృ
త్యుజరాదుఃఖములచేత; విముక్తస్త్ - విడువబడిన వాడై;
అమృతం-మోక్షమును; అశ్నుతే - పొందుచున్నాడు.

ఎవడైతే దేహివాత్మత్తి కారణములయిన ఈ మూడుగు
ణములను దాటిపోవుచున్నాడో నాడు జన్మమృత్యుజరాదుఃఖ
ములచే విడువబడినవాడై మోక్షమును జెందుచున్నాడు.

అర్జున ఉవాచ.

కైర్లింగై శ్రీ గుణానేతానతితోభవతిప్రభో |

కిమాచారః కథంచైతాం శ్రీ గుణానతివర్తతే. 21

అజ్ఞానుడు పృచ్ఛచేయుచున్నాడు. హే ప్రభో-ఓస్వామి;
కైర్లింగైః - ఏచిన్నములచేత; త్రీ-మూడయిన; ఏతాః
గుణాః - ఈగుణములను; అతీతః - అతిక్రమించినవాడు; భవ
తి-అవుచున్నాడు; కిమాచారః - నాడుయెట్టిచారముగలవా

తెలిసే లంఖిటికాకార్యరహితము. [అ. 14]

దు; కథం-యెట్లు; తీనేతాగుగా-ఈమూడుగుణములు; అతివరణే - అతిక్రమించుచున్నాడు.

ఓకృష్ణ! ఈ త్రిగుణములను అతిక్రమించినవానికి ఏమగు అంటే అందును. వాడి అచారము ఎట్టిది, అతిక్రమించుటకు మార్గమెట్టిది,

శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ.

ప్రకాశంచప్రవృత్తించ మోహమేవచపాండవ!

సద్వేష్టినంప్రవృత్తాని సనివృత్తానికాంక్షతి. 22

పే. పాండవ-ఓయి అజ్ఞానా! త్రిగుణాతీతుడైనవాడు, సంప్రవృత్తాని-సంప్రాప్తములయిన; ప్రకాశంచ - సత్వగుణ కార్యములున్న; ప్రవృత్తించ - రజోగుణకార్యమును; మోహమేవచ-తమోగుణకార్యమును; సద్వేష్టి-దేవ్యపింపడు; నివృత్తానిచ-పోయినసత్వాదికార్యములను; సకాంక్షతి-కోరడు.

ఓ అర్జున! త్రిగుణాతీతుడు ప్రకృతివల్లజనించినసత్వగుణసంప్రాప్తమైన జ్ఞానవిష్ణు గలిగినప్పటికిని రజోగుణ సంప్రాప్తమైన లోభకార్యము కలిగినా తమోగుణ సంప్రాప్తమైన అజ్ఞానకార్యము జరిగినా దేవ్యపింపడు ఆయా పనులు ఆయా గుణముల యందలికి నన్వేషియైనపుడు వాటిని యుచ్ఛంపడు.

ఉదాసీనవజాసీనో గుణైర్యోనవిచాల్యతే।

గుణావర్తంత్యత్యేవ యోవత్పిన్వతినంగతే.

23

ఉదాసీనవత్ - పక్షపాతములేనివలె; అసీనః - ఉన్న; యః - ఎవ్వడు; గుణైః - గుణములచేత; వచిచాల్యతే - చలించబడ
దో; గుణాః - గుణములు; వత్కంత్యత్యేవ - వత్కంపుచున్నవని;
యః - ఎవ్వడు; అవత్పిన్వతి - ఉన్నాడో; నేంగతే - చలించడు.

శ్రీగుణాతీతుడు గుణములయందును గుణకార్యములయం
డును లక్ష్మ్యములేనివాడై ఉదాసీనుడుగా నుండును. పరిగెడి
స్వేపనులు గుణవ్యాపారములని యెఱిగి చలించకయుండును.

సమమఃఖసుఖఃస్వస్థ స్సమలోష్ఠాశ్చకాంచనః।

తిల్యప్రియాప్రియో ధీరీ సుల్యచిందాల్మనస్తతిః.

24

సమమఃఖసుఖః - సుఖమ. ఖములయందు సముడును, స్వస్థ -
అత్యావలోకపరుడును; సమలోష్ఠాశ్చకాంచనః - బంగాడును
మట్టిగిన్నెనురానిసమమఃగాచూచునాడున్న; తిల్యప్రియాప్రి
యః - ప్రియాక్రియములయందు సముడును; ధీరః - ధైర్యముగ
లవాడును.

బ్రతుడు సుఖమ. ఖములను సమానముగ జూచుచు అత్యా
వలోకవము చేయుచు పొట్టిండిమును పాపాణము బంగాద
మను సకిగాచూచుచు భక్తిలయందును అయిష్టలయందును

సమదృష్టి యొందును దైర్ఘ్యముగలవాడగును నింకా మ్రతేల
యందు సమమైనవాడుగా నుండును.

మానావమానయోమైల్య మ్మల్యమిత్రారిపక్షయోః!

సర్వారంభపరిత్యాగీ గుణాతీతస్స ఉచ్యతే. 25

మానావమానయోః - మానావ మానములయందు; తు
ల్యః-సముదును; మిత్రారిపక్షయోః-శత్రుమిత్రపక్షములయం
దు; తుల్యః- సముదును; సర్వారంభపరిత్యాగీ - సమస్తా
ర్వారంభములవిడిచినవాడును; యః-ఎవ్వడో; సః-వాడు; గు
ణాతీతుడని; ఉచ్యతే-చెప్పబడుచున్నాడు.

మానావ మానములయందు సమదృష్టిగలవాడును శత్రు
మిత్రులయందు సమమైన మనస్సు గలవాడును సకల పనుల
ను పరిత్యాగించిన వాడును శ్రీగుణాతీతుడని చెప్పబడును.

మాంచయోవ్యభిచారేణ భక్తియోగనసేవతే।

సగుణాత్మమతీతైస్తాత్ బ్రహ్మభూయాయకల్పతే. 26

యః-ఎవ్వడు; మాంచ-సన్ను; అవ్యభిచారేణ-విశ్వలమైన;
భక్తియోగేన- భక్తియోగముచేత; సేవతే- సేవింపుచున్నా
డో; సః-భాష; ఏతాత్ గుణాత్ - ఈగుణములను; అతీత్య-అతి
క్రమించి; బ్రహ్మభూయాయ - బ్రహ్మభావముకొఱను; కల్పతే-
పనుభుకొడుచున్నాడు.

ఎవడైతే చలించని భక్తియొగముచే శాలుకుమన్ననో
వాడు త్రిగుణాతీతుడై బ్రహ్మభావము కొరకు సమర్థుడగు
చున్నాడు.

బ్రహ్మశోహి-ప్రతిష్ఠాహ మమృతసౌఖ్యస్యయస్యచ |

శాశ్వతస్యచధర్మస్య సుఖస్యైకాంతికస్యచ. 27

హి-యేకారణమువలన; బ్రహ్మణః-పరమాత్మకు ప్రతిష్ఠా
విగ్రహరూపము; అహం-నేను; అస్యయస్య-నాకేములేనట్టి; అ
మృతస్యచ-మోక్షమునకును; ప్రతిష్ఠా-ఆశ్రయము; అహం-
నేను; శాశ్వతస్య-నిత్యమయిన; ధర్మస్యచ-ధర్మమునకున్న;
ప్రతిష్ఠా-ఆశ్రయము; అహం-నేను; ఏకాంతికస్య-ముఖ్యమ
యిన; సుఖస్య-సుఖమునకు; ప్రతిష్ఠా-ఆశ్రయము; అహం-నే
ను; అస్మి-అవుచున్నానో.

పరమాత్మ యొక్క విగ్రహ రూపమున్న శాశ్వతమైన
మోక్షమునకు ఆశ్రయమున్న నిత్యమైనధర్మమునకు మూల
స్థానమును మోక్షమునకు ఆశ్రయమున్న నేనే యని తె
లుచుకొము.

ఇతి శ్రీ భగవద్గీతా మా పదమధ్య బ్రహ్మవిద్యాయాం

యోగ కాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే గుణత్రయ

విభాగ యోగోనామ చతుర్దశోధ్యాయః.

ఉపవిశుద్ధి రూపములును, బ్రహ్మ నిద్రయును, యోగ
కాత్రమును, శ్రీ కృష్ణార్జునుల సంవాదయాచనలైన
శ్రీ భగవద్గీతల యందు గుణత్రయ విభాగ
యోగ మనది చతుర్థశోధాయము ముగిసెడి.

—*—

శ్రీ భగవద్గీత.

పురుషోత్తమ ప్రాప్తి యోగోనామ
పంచ దశోధ్యాయః.

శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ.

ఉద్ధృతములమధశ్శాఖ మశ్వత్థంప్రాహురవ్యయం |

ఛందారసియన్యపక్షాని యన్తం వేదసవేదవిత్ 1

ఉద్ధృతములం, ఉద్ధృత-బ్రహ్మము, మూలం - మూల
ముగా గలిగినట్టివి; అధశ్శాఖం, అధః-మహదహంకారము
లు; శాఖం-శాఖలుగా గలిగినట్టి; అశ్వత్థం, “నశ్వోసిన్ధావ్యతీ
త్యశ్వత్థః” అనగా క్షణప్రద్వంసీయమట; (ఇట్టి సంసారవృక్ష
మును); అన్యయం-మాయ అనాదికాల ప్రస్ఫుటమాటచేత
అట్టి మాయామయమయిన సంసారమును నాశరహితమైనదా
నిగాను; ప్రాహుః - చెప్పుచును; యన్తం-ఏ ఈ అశ్వత్థమునకు;

ధండాని-వేదములు; పగాని-అకులవంటివో; తం-అవృక్షమును; యః-ఎవ్వడు; వేద-ఎరుగుచున్నాడో; వః-వాడు; వేదవిత్-వేదాభిజ్ఞునిని తెలిసినవాడు.

శ్రేష్ఠమైన మా యాంశజనిత బ్రహ్మ మూలముగా నిష్పష్టమైన మహదహంకారములు కొమ్మలుగా గల అశ్వద్ధమున దీ సంసారవృక్షము అనాదియని పెద్దలు చెప్పుదురు. అట్టివృక్షమునకు వేదములు అకులు అట్టి వృక్షరూపమును ఎవడు యెరుగునో వాడు వేదార్థములను ఎఱగినవాడగును.

అథశ్శీర్ష్యంచ ప్రవృత్తావృత్తశాఖా

గుణప్రవృద్ధా విషయప్రవాళాః॥

అథశ్చమూలా న్యనువంతకాని

కర్మానుబంధీని మనుష్యలోకే.

2

తస్య-ఆసంసారవృక్షమునకు; శాఖాః- కొమ్మలవలెనున్న అవ్యక్తాదులు; గుణప్రవృద్ధాః - గుణములచేత స్థూలములుగా జేయబడినవై; విషయప్రవాళాన్సర్వః - శబ్దాదివిషయములు చిగుళ్లుగావలవై; అథశ్చ-దిగువను; యోగ్యకాంచ-హింసకము; ప్రవృత్తాః-చివ్వులంబులైనవి; తస్య - అవృక్షముమీఁక; మూలాని-రాగ జ్యేష్ఠాదులైన ముంజులు; మనుష్యలోకే-మానవలోకమందు; కర్మానుబంధీనివంతి-ధర్మాధర్మములమీఁక

ర్మఫలముముందుగా గలిగినవై; అథశ్చ-“క్రీడను; ఊర్జ్వం-
చ-మాదను; అథునంతతాని-ప్రవేశించినవి.

అట్టి సంసారవృక్షమునకు అజ్ఞానమనే కొమ్మలు బ్రగుణ
ములచే సంరక్షింపబడి ఊర్జ్వలభోముఖములుగాను న్యాపిం
చియున్నది. ■ కొమ్మలకు మర్త్యలోకమందు కన్మ ఫలముల
చే బనించిన రాగద్వేషాదులు మూలములుగాను శబ్ద, స్పర్శ,
రూప, రస, గంధములు చిగుళ్ళుగాను వున్నవి.

నరూపమస్యే హతభోపలభ్యతే
నాంతోనచాది ర్ణచనంప్రతిష్ఠా!
అశ్వత్థమేనం సువిరూఢమూల
మపంగక ప్రేణ దృఢేనఛిత్వా.

౩

ఇహ-ఈవృక్షమందున్న ప్రాణులచేత; అస్య-యీసంసా
రవృక్షముయొక్క; రూపం - స్వరూపము; నోపలభ్యతే-తెలి
యబడదు; తథా-అలాగుననే; అంతః-అంతయున్న; అదిశ్చ-
మొదలును; సంప్రతిష్ఠా-స్థితియున్న; నోపలభ్యతే-తెలియబ
డదు; సువిరూఢమూల; దృఢమయిన ప్రేక్షగలిగిన; ఏవం-
ఈ; అశ్వత్థం - సంసారవృక్షమును; దృఢేన-దృఢమయిన; ■
పంగక ప్రేణ-ఓర త్రిమనానాయుధముచేత; ఛిత్వా-ఛేదించి.

ఈ సంసార వృక్షముయొక్క స్వరూపము చాటుగుటక

కృము. దాని అన్యంతములుగాని స్థితిగానీ దలయింపకకృము.
బహు దృఢమైన మూలములు గల ఈ వృక్షమును విరక్తియ
నెడి ఆయుధముచే నణుకవలయును.

తత్తదం తత్పరిమార్గితవ్యం

యస్మిన్ గతా ననివర్తంతిభూయః॥

తమేవచాద్యం పునఃప్రపద్యే

యతః ప్రవృత్తిః ప్రవృత్తాపురాణే.

4

తతః-ఆతర్వాతః; యస్మిన్-ఏవదమందు; గతాః-ప్రవేశిం
చినవారలు; భూయః-మరల; ననివర్తంతి-తిరుగరో; యతః-
ఎవనివలన; పురాణే-అనాదియైన; ప్రవృత్తిః-సంపారవృక్షప్ర
వృత్తిప్రవేశింపబడనో; ఆద్యం-మూలకారణమయిన; తంపు
రుషం - ఆవరమాత్మను; ప్రపద్యే-శరణుండుచున్నానని;
తత్పదం-అమోక్షస్థానము; పరిమార్గితవ్యం- వెదకదగినది.

అలాగు చేదించిన వెనుక ఏవరమాత్మవల్ల అనాదియైన
సంసార ప్రవృత్తికలిగినో ఏవరమాత్మను బొందినవారికి మర
లజన్మములులేవో అట్టి పరమాత్మనే శరణుపొందుచున్నానని
ప్రయత్నముచేయవలయును.

నిర్మారమోహః శతసంగదోషా

అధ్యోగ్యాత్మ వినివృత్తకామా॥

ద్యం ద్వై ద్వముత్తా మ్మఖదుఃఖ సంక్షై

గ్గచ్ఛంత్యమూఢాః కదమన్యాయంతత్.

5

నిర్మానమోహః - మానమోహములు లేనివారును; జిత
సంగదోషా-జయింపబడిన సంగదోషములుకలిగినవారును; అ
ధ్యాత్మనిర్మాణః-జ్ఞానవిద్యాన క్తులయినవారును; వినివృత్తకా
మాః-పోయినవచ్చులుకలిగినవారును; సుఖదుఃఖసంక్షైః-శీ
తోష్ణాదిసుఖదుఃఖములనెడి సంక్షలుగల; ద్వై ద్వై-ద్వంద్వ
ముగితే; విముక్తాః-విడువబడిన; అమూఢాః-జ్ఞానులు; అన్య
యః-నాశరహితమయిన; తత్పదం-అస్థానమును; గచ్ఛంతి-
చాంచుచున్నారు.

జ్ఞానులు మాన మోహములు త్యజించి దారాపత్యాదుల
సహవాసమును విడచి అధ్యాత్మజ్ఞాన విద్యానక్తులై కామ
రోధాదులు మాని శీతోష్ణాది హాపములయిన ద్వై ద్వముల
యందు సమానులై నాశరహితమైన మోక్షమును జెందు
చున్నారు.

సదిద్యాసయతేనూర్యో సశశాంకోపపావకః।

యగ్గత్వాననివర్తంతే నిర్ధామవరమంతుమ.

6

తత్-అవరమవరమును; సూర్యః-సూర్యుడును; శశాంక
శ్చ-చంద్రుడును; పావకశ్చ-అగ్నిహోతృడును; సఖాసయతే-

ప్రకాశింపజేయజాలరు; యత్-ఏష్ఠానమును; కర్త్యా-పాండి;
సనివతణం-తే-తిజ్జిగరో; పరమం-శిత్కృష్టమైన; తత్-అది;
మమ-నాయొక్క; ధామ-స్థానము.

అలాటి అవ్యయ పదమును సూక్ష్మముగాని చూచుచుగాని
అన్ని హేమాశ్రయముగాని ప్రకాశింప చేయజాలరు. ఏ పదమునకు
జెందిన వెనుక పువర్జస్థములు లేవో అట్టి పరమేశ్వరమైన
పరమే నా స్థానమని తెలియుము.

మమైవాంశోఽశీలలోకే జీవభూతస్సనాతనః॥

మనష్టష్టానీంద్రియాణి ప్రకృతిస్థానికవశాత్.

7

సనాతనః-అనాదియైన; మమ-నాయొక్క; అంశేష-అం
శమే; జీవలోకే - సంసారమందు; జీవభూతః- జీవస్వరూపమై
నడై; ప్రకృతిస్థాని- మాయయందువున్న; మనష్టష్టాని; మన
స్స ఆరివదిగాగలిగిన అనగా మనస్సుతోగూడిన; ఇంద్రియా
ని-ఇంద్రియములును; కవశాత్-అకస్మాత్తుంచుచున్నది.

మరియు అనాదియైన నాయొంశమే ప్రపంచమునందు శి
వరూపమైయున్నది. ప్రకృతిసంబంధమై మనస్సుతోజేరిన ఖా
నేంద్రియములు ఆ జీవుని విషయములయందు లాగుచున్నవి.

శరీరంధుదహాహ్నితి చ్చాభ్యుత్థామతీత్యం॥

గృహీ-త్యైతానికంయాతి-వాయుగంధానివాతముత్.

ఈశ్వరః - జీవుడు; యచ్చకీరం - ఏ శరీరమును; అహ్ని
తి-పొందుచున్నాడో; యచ్చ; ఏ శరీరమును; గోఢత్కామితి-
విడుచుచున్నాడో; తదా-అప్పుడు; వాయుః - వాయువు; అశ
యాత్ - పుష్పాద్విఘ్నమునుంచిన్ని; గంధానివ-గంధమువల
నే; ఏతాని-ఈయింద్రియములను; గృహీత్వా-గ్రహించుకొని;
సంయోజి-పోవుచున్నాడు.

జీవుడు శరీరములయందు దూరునపుడును శరీరములను వ
దలునపుడు గాలి పుష్పనానల తీమకపోవు విధమున ఇంద్రి
యములనున్న వానితో గూడిన మనస్సునున్న తీసుకొని పో
వుచున్నాడు.

శ్రోత్రంచక్షుఃస్పర్శవంచ రససంఘా)ణమేవచ।

అధిష్ఠాయమనశ్చాయం విషయానుపసేవతే. 9

అయం-ఈజీవుడు; శ్రోత్రం-చక్షుః స్పర్శనం, రససంఘా)
ణం-ఇంద్రియములను; మనశ్చ-మనస్సును; అధిష్ఠాయ- అధిష్ఠిం
చి; విషయా-శబ్దాదులను; ఉపసేవతే-అనుభవించుచున్నాడు.

ఈజీవుడు జ్ఞానేంద్రియములయినత్వో, చక్షుః, శోత్ర, రససం
ఘా)ణేంద్రియములనున్న మనస్సునున్న తగిలి ఇంద్రియవిష
యములయిన శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస గంధములను అనుభ
వించుచున్నాడు.

ఉత్కృష్టమంతం స్థితంవాచిః భుంజానంవా గుణాన్వితం।

విభూతానామ పశ్యంతి పశ్యంతిజ్ఞానచక్షుషుః. 10

విభూతాః - అవివేకులు; (జీవుని) ఉత్కృష్టమంతం - దేహముచేదృఢముచున్నవానినిగాను; స్థితమపివా - ఉన్నవానినిగాను; భుంజానంవా - అనుభవించుచున్నవానినిగాను; గుణాన్వితం-గుణయుక్తునిగాను; నానుపశ్యంతి- ఆలోచించదు; జ్ఞానచక్షుషుః - పుష్ట-జ్ఞానదృష్టికలవారలైతే, పశ్యంతి-ఆలోచించుచున్నారు.

తెలిపితేని వారు ఈ జీవుని కరీరము వదలిపోవునపుడేమి కరీరమందుండునపుడేమి? ఇంద్రియవిషయము లనుభవించునపుడేమి? గుణయుక్తుడుగానున్నపుడేమి యెఱుగజాలరు. జ్ఞానదృష్టిగలవారు వీటిసంతయు చక్కగా చూచుచున్నారు.

యతంతో యోగివత్సైవం పశ్యంత్యాన్తి న్యవస్థితం।

యతంతో ప్యకృతాత్మానో నైవం పశ్యంత్యచేతసః. 11

ఆదిత్యగతం-సూర్యగతమైన; యత్తేజః - ఏకేజస్సు; అభిలంఘ్యమైవమైన; కథం-లోకమును; భావయతే-ప్రకాశింపజేయుచున్నదో; చంద్రమసి - చంద్రునియందలి; అగ్ని - అగ్నియందలి; యత్ - ఏకేజస్సుగలదో; కథం-ఏకేజస్సును; మామకం-నాపంబంధమైనదానిగా; విద్ధి-తెలియుము.

యోగులు తగినయత్నములు జేయువారై దేవములోనం

తగతమైన అర్హతను పొందిన వారు మాత్రమే ఈ పదవిని నిర్వహించగలరు.

ಯದಾದ್ಯಂತ ಗತಂತ್ಯೇಷು ಜುಹ್ವಾನ ಯತ್ಫಲಂ

యశ్చన్త్రమసియచ్ఛాగ్న తత్రేహ విద్ధి హామకం. 12

యోగినః-యోగులు; యతంతః-యత్నముచేయుచున్నవారలై; ఏనం-ఈయోగిని; అత్మని-తనయందు; అవస్థితః-ఉన్నవానినిగా; పశ్యంతి-చూచుచున్నారు; అకృతేశ్వరః-అత్మజ్ఞానములేని; అచేతనః - అవివేకులు; యతంతః-యత్నముచేయుచున్నవారలైనను; ఏనం-ఈఅత్మను; పశ్యంతి-చూడరు.

సూర్యుడు, చంద్రుడు, అగ్ని వీరలలో ఏకైకాశము అం
తగఁగఁజేసి ఎల్ల ప్రపంచములను ప్రకాశింప జేయుచున్నచో,
అట్టి ప్రకాశము నాతో జేరిన ప్రకాశముకై యెఱుఁగుము.

గానూవిశ్వచ భూతాని ధారయన్మహా మోక్షసా॥

భట్టాచారి చాపధీ స్వర్ణా స్స మాఘాత్మకసాత్మకః. 18

అహం - నేను; గాం-భూమిని; ఆవిశ్య-ప్రవేశించిపోయితి-
 బలముచేరి; భూతాని-ప్రాణుల్గును; భారయామి-ధరించుచున్నా-
 ను; రసాత్మిక-రసవ్యూహపుడైన; సోమః - చంద్రుడను; భూ-
 త్యా-అయి; వర్షా-వనమస్తములైన; ఓషధీః-ప్రవీణులునాకు
 అను; పుష్పాది-పరిమళముచున్నాను.

నేను భూముయందువాచ్చి నీ బలముచే జీవకోట్లవర్జునిని
మోముకొని యున్నాను. నేనే రసస్వరూపుడైన చంద్రుడనై
ఎల్ల ఓషధులను కాపాడుచున్నాను.

అహంబై శ్వాసరోభాత్వా ప్రాణినాం దేహమాశ్రితః।

ప్రాణాపానసమాయుక్తః పచామ్యన్నం చతుర్విధమ్. 14

అహం-నేను; బై శ్వాసరః-జకరాగ్నిని; భాత్వా-అయి;
ప్రాణినాం - దేహధారులయొక్క; దేహం-శరీరమును; అశ్రి
తః-ఆశ్రయించినవాడనై; ప్రాణాపానసమాయుక్తః- ప్రాణా
పానవాయువులతో గూడినవాడనై; చతుర్విధం- భక్ష్య భోజ్య
చోవ్య లేహమిది నాలుగువిధములు గలిగిన; అన్నం- అన్న
మును; పచామి-పచనముజేయుచున్నాను.

దేహముధరించినవారి దేహములయందు జకరాగ్ని చూపు
డనై ప్రాణాపాన నాయువులతో జేరి నారలు తీర్చు నాల్గువిధ
ములయిన భక్ష్య, భోజ్య, చోవ్య, లేహ్యి వజ్రాణ్ణములను
జ్ఞుము చేయుచున్నాను.

సర్వస్యచాకాం హృదిసన్నివిష్టో

మర్త్తిస్తృగీర్ణాన మహాహనంచ।

వేదైశ్చసర్వై రిహ మేవవేష్యో

వేదాంత్యిద్యే విదేవచాహమ్.

సర్వస్వసమ ప్రాణిజాతీయముయొక్క; హృది - హృదయ
మందు; అహం-నేను; సన్నిధిప్త:-ప్రవేశించియున్నాను కావు
న; మత్త:-నావలన; స్మృతి:- శిలివియ; జ్ఞానం-జ్ఞానమున;
అవాహనం-స్మృతిజ్ఞానాప గమనమును; భవతి-అప్పుడున్నది;
స్వైచ్ఛేద్యై:-సమస్తవేదములచేత; వేద్య:-తెలియదగినవా
డను; వేదాంతకృత్-వేదాంతమునుజేసినవాడను; వేదవిద్-
వేదమునుజెలిసినవాడను; అహం-నేను.

అనేక ప్రాణుల మనస్సులయందు నేను కూర్చున్నాను.
నాచేతనే వారలకు స్మృతి, జ్ఞానము, మాంద్యమే, పుట్టుచు
న్నది. అనేక వేదములచే ఎఱుగదగిన వాడను వాటిని చేసిన
వాడను తెలిసినవాడను నేనేను.

ద్వావిమా పురుషేలోకే త్షరశ్చక్షరపవచ|

క్షరస్వర్వాణి భూతాని కూటస్థా శ్చుడిచ్యతే. 16

లోక-లోకమందు; త్షరశ్చ-క్షుడుడని; అక్షరశ్చ-అక్షు
డని, ద్వావిమా-వీరిద్దరును; పురుష-పురుషులు; (వీరిలోపల)
క్షరః-క్షరపురుషుడు; స్వర్వాణి భూతాని - సమస్త భూతముల
నియును; అక్షరః-అక్షరపురుషుడు, కూటస్థః-చేపుడినియు; ఉ
చ్యతే-చెప్పబడుచున్నాడు,

ఎల్లలోకములయందు క్షుగుడని అక్షుడుడని ఇరువురుగలరు.

అందువత్తురుడు ఎల్లశరీరములే స్వభూషణుగాగలవాడు. అత్తురుడు కూటస్థుడని పెద్దలు చెప్పుదురు.

ఉత్తమఃపురుష స్త్యన్యః పరమాత్మేయైవాహృతః |

త్యోలోకత్రయమూచిశ్చ చిథ ర్త్యవ్యయశ్చరః.. 17

అన్యః-ఈయిద్దరికంటె విలక్షణుడైన; ఉత్తమః- ఉత్కృష్టుడైన; పురుషః - పురుషుడు; పరమాత్మేతి- పరమాత్మయని; ఉదాహృతః-చెప్పబడెను; యః - ఏపరమాత్మ; లోకత్రయం-మూడులోకములను; అచిశ్చ-ప్రవేశించి; చిథ- థరించుచున్నాడో; సవప-అపరమాత్మే; అవ్యయః- నాశరహితుడయిన; ఈశ్వరః-శ్రీమన్నార యణుడని చెప్పబడెను.

ఈ ఇద్దరికన్న విలక్షణుడు మహాకమన్నాడు. అరిజ్ పరమాత్మ అరిజ్ స్వర్గ, మర్త్య, పాతాళ లోకములలో ప్రవేశించి వానిని థరించుచున్నాడు. అరిజ్ నాశరహితుడైన ఈశ్వరుడు.

యస్తాత్మర మతీతోవా యక్షరాదపిచోత్తమః |

అతోస్మిహాశే నేణేవ ప్రధితః పురుషోత్తమః.. 18

యస్తాత్మ - ఏకారణమునలన; అహం-నేను; యక్షర-క్షర పురుషుని; అతీతః-అతీక్రమించినవాడనో; అక్షరాదపి - అక్షరమనికంటె; ఉత్తమః-ఉత్తముమనునయితిసో, అతః-అకారణ

మువలన; లోకేచ - లోకమందును; వేదేచ - వేదమందును;
చక్రితః - చక్రసిద్ధుడనైన; పురుషోత్తమః - పురుషోత్తముడను; అ
స్మి - అవునున్నాను.

నేను త్తరపురుషుని మీరివనవాడనై అత్తరునికన్న ఉత్తము
డను గనుక ప్రపంచములయందును వేదములయందును పర
మాత్మ స్వరూపుడైన పురుషోత్తముడని ప్రసిద్ధి కెందియున్నాను.

యోమా మేవమసంకూఢో బానాలిపురుషోత్తమమ్.

సనర్వవిద్యజతిమాం సర్వభావేన భారత. 19

హే భారత - ఓ గుఱు అజ్ఞానువా; య - ఎవ్వడు; అసమ్మా
ధస్యో - మోహచర్జితుడై; ఏవం - ఈ ప్రకారముగా; పురుషో
త్తమం - పురుషోత్తముడనైన; మాం - నన్ను; బానాలి - తెలి
యచున్నావో; సః - నాడు; సర్వవిత్ - సర్వజ్ఞుడైనవాడై; న
ర్వభావేన - సమ సవిధములచేతి; మాం - నన్ను; భజతి - పాం
దుచున్నాడు.

ఓ అర్జున! ఎవడైతే మోహమును విడిచినవాడై పైకెక్కి
సరితగ పురుషోత్తముడైన నన్ను యెఱుగుచున్నావో అట్టివా
డు సర్వజ్ఞుడై ఎల్లవిధములచేర నన్ను జెందుచున్నాడు.

ఇతి గుహ్యతమంశాస్త్ర మిదము క్తం మహానఘ!

ఏతన్పుర్వాబుద్ధిః కోన్యా శ్చ తత్కృత్యత్తభారత. 20

అవధు-సావరహితుడవైన; హే భారత- ఓయి అహోనః
గుహ్యతమం- మిక్కిలిరహస్యమైన; ఇదంశాస్త్రం-ఈశాస్త్ర
ము; మయా-నాచేత; ఉక్తం-చెప్పబడెను; ఇతి - ఈవ్రతార
ముగా; ఏతత్ - ఈశాస్త్రమును; బుద్ధ్యా - తెలిసికొని; బుద్ధి
మాత-బుద్ధిగలవాడును; కృతకృత్యకృ-కృతకృత్యుడును; స్యా
త్-అవును.

ఓ అర్జున అతిరహస్యమైన ఈ శాస్త్రమును నీకుగాను వి
స్తరముగ జెప్పితిని. దీనిని నేను వివరించిన విధమున యెఱగిన
బుద్ధిమంతులు జ్ఞానవంతులయి తాము చేయవలసిన కర్మలను
జేయుదురు.

ఇతి శ్రీ భగవద్గీతా సూపనిషత్పు బ్రహ్మవిద్యాయాం
యోగశాస్త్రే శ్రీ కృష్ణార్జున సంవాదే
పురుషోత్తమ ప్రాప్తి యోగోనామ
పంచదశోధ్యాయః.

ఇట్లు ఉపనిషద్ రూపములును, బ్రహ్మ విద్యయును,
యోగశాస్త్రమును, శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదయాపం
చైవ పురుషోత్తమ ప్రాప్తి యోగమనెడి
పంచదశోధ్యాయము ముగిసినది.

శ్రీ భగవద్గీత

చైవానుర సంపద్విభాగ యోగోనామ

ఐదశోధ్యాయః.

శ్రీ భగవాన్ ఉవాచ.

అథయం నత్వనంశుద్ధి ర్జ్ఞానయోగవ్యవస్థితః।

తానందమశ్చయజ్ఞశ్చ న్వాధ్యాయస్తప ఆర్జునమ్. 1

అథయం-అథయములేకయుండుటయు; నత్వనంశుద్ధిః - నత్వైర్భావవ్యవహారమును; జ్ఞానయోగవ్యవస్థితః- జ్ఞానయోగమందుండుటయు; తానం-ఆచ్యుటయు; దమశ్చ- బాహ్యేంద్రియనిగ్రహమును; యజ్ఞశ్చ-యజ్ఞమును, న్వాధ్యాయః- వేదాధ్యయనమును; తపః-తపస్సును; ఆజ్ఞావర - ఋజుత్వమును.

వెఱిపులేకయుండుట మనశ్శుద్ధి ర్జ్ఞాన యోగమునందుండుట తానములుచేయుట బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహము యజ్ఞములు వేదాధ్యయనములు జేయుట తపోనిష్ఠుడు గావుట అధర్మమందు ప్రవేశించకయుండుట.

అహింసా నిత్యమిత్రోధ స్త్యాగశ్చాంతి రపైశునమ్।

దయాభూ తేవ్యలోలత్వం మూర్ధవశస్త్రిరవాచలమ్. 2

అహింసా - హింసాహింశ్రము; పత్వం - యథార్థవాక్య

ము; అశ్రోధః-శ్రోధము లేక యుండుట; ఆశ్మగః-విరళము;
 చాంతి-చిత్తోపశమము; అపైశునం - విశేషశక్తిరాహిత్యము;
 భూతేషు-శక్తివ్రాణులయందు; దయా-కృపయ; అలోలత్వం-
 విషయసన్నిధిని ద్రిష్టు వికారము లేక యుండుటయు; మోదకా-
 వం-మృదుత్వము; హీ-సిగ్గు; అచాపలం - చాపల్యము లేక
 యుండుట

ఇతర వీజానర్థనము, పత్వము, శ్రోధము లేక యుండుట,
 నర్వసంగవశిశ్మగము, చిత్తోపశమము, ఇతరులయందు దో-
 షములు చెప్పకుండుట, ఎల్ల వ్రాణులయందు కనికరము, ■
 వయములు ప్రాప్తమైనపుడు వికారములు లేక యుండుట, మృ-
 దుత్వము, అజ్ఞి, చాపల్యము లేక యుండుట.

తేజఃక్షమా-ధృతిశ్శౌచ మద్రోహానానిమానితా |

భవంతినంపదంజై సే మభిజాతశ్శభారత. ౩

హే భారత-ఓయి అజాన; తేజః-ప్రతిభతోగూడియుం-
 డుట; ధృతః-ఓర్పు; ధృతిః-క్షయము; శౌచం-బాహ్యభ్యం-
 తరపాతిశుద్ధ్యము; అద్రోహః-పరులకుదోషముచేయుకయుం-
 డుట; నానిమానితా - గర్వము లేక యుండుట; (ఇత్యేతాని);
 ఈచెప్పబడిన యుభయములు జై వీర-దేవతావంబంధమైన;
 నంపదం - సఃపదముగూర్చి; అభిజాతశ్శ-పుట్టినవానికి; భవం

తి-కలుగుచున్నవి.

సామానముతో ప్రబంధులు, ఓర్పు, ధైర్యము, శుద్ధి, ఇతరుల నువందింపకయుండుట, కావరములేకయుండుట మొదలగు ఈ గుణములు దేవాంశమునబుట్టిన వారికి యుండును.

దంభోదర్శోభిమానశ్చ క్రోధఃపాదువ్యమేకచ।

అజ్ఞానంచాభిజాతన్య పార్థసంపదమానుకీం. 4

శో పాథక-ఓయి అహాన! అనుకీం- అనురసంబంధమైన; సంపదం - విశ్వర్యమునుగూర్చి; అభిజాతన్య- పుట్టినవానికి; దంభో-ధర్మధ్వజత్వము; దర్పః - గర్వము; అతిమానితా-అభిమానిత్వము; క్రోధః-క్రోధము; పాదువ్యం-పరుషత్వము; అజ్ఞానం-అవివేకమును; భవంతి-కలుగుచున్నవి.

ఓ అర్జున! దంబము, గర్వము, అభిమానము, క్రోధము, కఠినపుమాటలు, అవివేకము ఈ గుణములన్నియు రాక్షసాంశమున పుట్టిన వారలకు వుండును.

దైవీనంపద్విమోక్షాయ నిబంధాయానురీమతా।

మా శుచస్సంపదం దైవీ ముఽజాతోనిపాదవ. 5

దైవీ-దేవతాసంబంధమైన; సంపత్ - సంపద; విమోక్షాయ-మంసారవిమోచనముకొఱకు; మతా-సమ్యక్మైనది; అనుకీ-అనురసంబంధమైన; సంపత్ - సంపద; నిబంధాదీ-సం

సారముకొఱకు; మతాః-పవ్యతమైనది; హేచాండవ - ఓయి
అజాకాన; క్ష్యం-నీవు; దైవం-దేవతాసంబంధమైన; సంపదం-
సంపదనుసూర్చి; అభిజాత - పుట్టినవాడవు; అసి - అయితివి;
మాశుచః - దుఃఖించకుము.

ఓ ధనంజయా! దేవాంశమునబుట్టుట మోక్షసాధకముగా
నున్నది. రాక్షసాంశమున బుట్టుట ప్రకృతిసంబంధమైన జనన
మరణములకు కారణముగా నున్నది. నీవు దేవాంశమున పు
ట్టినవాడవు గాన నీవు చింతిల్ల అవసరము లేదు.

ద్వాభూతనర్తాలోకస్మిక్ దైవఆసురవీచచ।

దైవోవిప్తరశఃప్రోక్త ఆసురం ప్రాథమేశ్వరం.

౧

హే పాథక-ఓయి అజాకాన! అస్మిక్లోకే - ఈలోకముం
దు; దైవశ్చ-దేవతాసంబంధమనియు; ఆసురశ్చ - ఆసురసం
బంధమని; భూతనర్తా-ప్రాణీసృష్టలు; ద్వా-రెండువిధములు
గలవి. (ఆరెంటియందు); దైవః- దేవతా సంబంధమైన భూత
సృష్టి; విప్తరశః-విస్తారిముగా; ప్రోక్తః-చెప్పబడెను; ఆసురం-
ఆసురసంబంధమైన భూతసృష్టిని; మే-నాయొక్క (వాక్కు) వల
న, శ్వరం-చిరుము.

ఓయి పాథక! ప్రపంచమున ప్రాణులకు దేవాంశము ఆసు
రాంశమని రెండు విధములుగాను విభజించబడినది. దేవాంశ మ

స్వరూపములను నవిస్తారముగ తెప్పబడెను. అనురాంశ జన్మన
గమనము ఇకను నవిస్తారముగ తెప్పదవినుము.

ప్రవృత్తిం చ సప్రవృత్తిం చ జనానవిదురానురాః |

నశోచం నాపిచాచారో నసత్యం తేషువిద్యతే. 7

అనురాః - అనురన్వభావముగలిగిన; జనాః-జనులు, ప్రవృ
త్తిం-ధర్మప్రవృత్తిని; సప్రవృత్తిం-చ-ధర్మవివృత్తిని; నవిదుః- తె
లియరు; తేషు-వారియందు; శోచం-శుచిత్వమును; అచారో
పి-అచారమును; సత్యం-చ-యథార్థభావమును, నవిద్యతే-
ఉండదు.

రాక్షసాంశమున పుట్టినవారికి శ్రోతస్మారకర్మప్రవృత్తి
ఇదియనియు కర్మవివృత్తి ఇదియనియు తెలియదు. వారికి అ
చర్యహిక్మద్ధి నదాచారము సత్యము ఉండదు.

అసత్యమప్రతిష్ఠంతే జగదాహురనిశ్చ్యోమ్ |

అపరస్పరసంగూతం కిమన్యత్కామ హ్యయేకమ్. 8

అ-అయమర జనులు, జగత్-జగత్తును; అసత్యం-లేనివిగా
ను; అప్రతిష్ఠం-ప్రతిష్ఠారహితమైనదనినిగాను, అపరస్పరం- ని
యామకుడులేనిదనిగాను, అహమ్-నెప్పుడును, (ఇదియాను
గా); అపరస్పరసంఘాతం-(ప్రేమభావం) పరస్పర సంబంధ
మునలనబుట్టినవి; అన్యత్కామ - వేరేయేమియున్నది (వలెఅజగ

త్తును; కామహేతుకం - కామహేతువల్లగాగలిగినదని అర్థము (అర్థమునకెవ్వరూదురు)

రాక్షసాంశకాలకు ఎల్ల ప్రపంచమును జయియించునని స్థాపించువేదములను నమ్మరు. వాటిలో భర్తా భర్తా ప్రతిష్ఠలేదని వాదించుదురు. లోకములన్నియు స్త్రీపురుషులచే గలిగినదనియు కామహేతువనియు మరేమి కాదనియు చెప్పజూచుదురు.

ఏతాందృష్టి మవప్తభ్య నస్తాత్మా నోల్బబుద్ధయః॥

ప్రభవంత్యగ్రీకర్మాణః కథాయా జగతో హితా. 9

ఏతాందృష్టిం-ఈజ్ఞానమును; అవప్తభ్య-అవలంబించి; నస్తాత్మానః - నస్తాత్మలై; అల్బబుద్ధయః - స్వల్పబుద్ధిగలవారలై; ఉగ్రకర్మాణః-హింసాదికూరకర్మముగలవారలై; అహితాః-శత్రువులై; జగతః-లోకముయొక్క; కథాయా-నాశముకొరకు; ప్రభవంతి-పుచ్చుచున్నాయి.

ఇట్లు అభిప్రాయముగలవారై నస్తాత్మలై అల్పబుద్ధిగలవారై హింసాది కూరికర్మములచేయుచు లోకమునకు పగవారై లోకనాశమునకు యత్నించుచుండుదురు.

కామమాశ్రిత్య దుష్కారందంభమాన మదాన్వితాః॥

మోహాద్భ్రహీత్వానద్భ్రాహ్మణః ప్రవర్తంతేషు దివ్రతాః. 10

దుష్కారం - నిండింపుకొక్కనైన; కామం- కోరికను;

క్రిత్య-అశ్రయించి; హాహాత్-అక్షానమువలన; అసద్గ్రహణ-
అన్యాయపుపరిగ్రహములను; గృహీత్వా-గ్రహించి; అశుచి
వృతాః-అశాస్త్రనియమముగలవారలై; దంభమానమహా
న్వితాః-దంభమానమదములతో గూడినవారలై; ప్రవర్తకం
తే-ప్రవర్తించుచున్నారు.

అట్టివారు మెండుకోరికలతో దంబ, మాన, మదములతో
చేరినవారై నిజేపాదులను యిచ్చించుచు ముద్రచేవలకుతో
లుచువారై అశాస్త్రనియమములో వర్తించుచుండురు.

చింతామ పరిమేయాంచ ప్రళయాంతామువాశీతాః॥

కామోపభోగపరమా ఏతావదితినిశ్చితాః. 11

ప్రళయాంతాం-మరణమే తుల్యగాగలిగిన; అపరిమేయాం-
అపరిమితమైన; చింతాం-చింతను; ఉపాశ్రితాః-అశ్రయించిన
వారలై; కామోపభోగపరమాః - కోరికల అనుభవించుట
యే యుత్కృష్టముగా గలవారలై; ఏతావదితి-ఇంతేయని; ని
శ్చితాః-నిశ్చయించినవారలై.

మరిన్ని చావువరకు హెచ్చుచింతతో కామభోగములే ప
రమాధికముల నిశ్చయముగానమ్మి ప్రవర్తించుచుండురు.

అశాపాశి శస్తైర్బిధాః కామక్రోధ పరాధాః॥

ఈహంతే కామభోగార్థ మన్యాయోగ్యనంచయాత్ 12